

Scinteia tineretului

Anul VII
Nr. 2 (277)
12 pagini — 3 lei
Sâmbătă
10 ianuarie
1987

SUPLIMENT LITERAR-ARTISTIC

Omagiul vibrant al întregului popor român

Inceputul acestui an a fost marcat de un eveniment cu deosebite semnificații în viața întregului nostru popor — aniversarea zilei de naștere și a îndelungatei activități revoluționare a tovarăsei Elena Ceaușescu, personalitate strălucită a vieții politice și științifice din țara noastră, eminent om de știință care se bucură de o largă recunoaștere internațională, de un remarcabil prestigiu. Această sărbătoare scumpă tuturor fiilor României socialiste a căpătat valențele unui vibrant omagiu adus înaltei virtuți moral-politice ale celei mai bune fiice a poporului, intruchipând acele trăsături care conferă identitate și strălucire luptătorului revoluționar, comunist și patriot care își pune întreaga viață și activitate în slujba intereselor vitale ale țării și poporului, pentru triumful idealurilor comuniste în patria noastră.

Mărturie grăitoare ale atmosferei cu totul deosebite care a ilustrat aniversarea zilei de naștere și a îndelungatei activități revoluționare a tovarăsei Elena Ceaușescu stau numeroasele mesaje, scrisori și telegrame ce i-au fost adresate de pe întreg cuprinsul țării, în mod deosebit serioasa Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. ce i-a fost înmănată în cadrul unei solemnități desfășurate la Sinaia. S-au evocat cu această ocazie activitatea pe care tovarăsa Elena Ceaușescu a desfășurat-o și o desfășoară ca militant de frunte al vieții politice, sociale și științifice din țara noastră, contribuția insemnată pe care și-o aduce alături de ceilalți României socialiste moderne, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la înfăptuirea exemplară a politicii partidului nostru, a programelor menite să determine ascensiunea țării pe culmi superioare de civilizație și progres.

În calitate de membru al Comitetului Politic Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, prim viceprim-ministru al Guvernului, președinte al Consiliului Național al Științei și Învățămîntului, tovarăsa Elena Ceaușescu desfășoară o neobosită activitate în vederea găsirii soluțiilor optime pentru problemele fundamentale ridicate de edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate, mai ales (ținându-se seama de rolul tot mai mare pe care-l capătă știința în procesul dezvoltării multilaterale a patriei. Toate marile realizări ale științei și cercetării științifice românești sînt legate de numele și activitatea, de opera de mare prestigiu și rezonanță mondială ale tovarăsei Elena Ceaușescu, întregul partid, întregul popor dînd o înaltă apreciere meritelor sale excepționale în conducerea și îndrumarea nemijlocită a acestor domenii, în elaborarea și implementarea celor mai noi euceriri ale revoluției științifice și tehnice contemporane, a programelor vizînd modernizarea producției, creșterea eficienței întregii activități economico-sociale.

Intotdeauna, slujind cu devotament și dăruire revoluționară exemplară cauza partidului, interesele supreme ale poporului și ale României, tovarăsa Elena Ceaușescu a intrat, prin tot ceea ce a făcut și face spre binele poporului român, în panteonul marilor personalități ale istoriei noastre naționale, model pentru ceea ce este și trebuie să fie luptătorul revoluționar, comunist. Aprecierile care s-au făcut cu prilejul aniversării zilei sale de naștere au așezat la loc de cinste activitatea neobosită pe care, în calitate de președinte al Comitetului Național Român „Oamenii de știință și pacea”, o desfășoară sub semnul marilor dezederate ale epocii contemporane — apărarea păcii, punerea euceririlor științei și tehnicii în serviciul înțelegerii între toate popoarele lumii, al progresului general, făurirea unei lumi mai bune și mai drepte.

Omagiul înflăcărat pe care îl aducem celei care întotdeauna a pus mai presus de orice cauza partidului, a poporului și a țării, urările de multă sănătate și putere de muncă ce i-au fost adresate constituie o nouă și vibrantă expresie a sentimentelor de dragoste, aleasă prețuire și recunoștință pe care tinăra generație le nutrește față de tovarăsa Elena Ceaușescu, care, alături de cel mai iubit fiu al națiunii, marele și încercatul revoluționar și conducător, tovarășul Nicolae Ceaușescu, își dedică întreaga energie pentru înflorirea continuă a României, înfăptuirea obiectivelor strategice stabile de partid pentru a se asigura ascensiunea noastră spre trepte mereu mai înalte de civilizație și progres, în libertate și demnitate.

SUPLIMENTUL LITERAR ARTISTIC

IN ACEST NUMĂR :

- Dialoguri neconvenționale : Gheorghe Ion Dincă : „Știința românească poate și trebuie să facă față marilor sarcini de dezvoltare economico-socială a patriei” (pag. 3)
- Mihai Eminescu — un contemporan în durată eternă (pag. 5)
- Constelații lirice : Poeme de Ion Tudor Iovian ; Patriei : Versuri de Ilie Tudora ; Biblioteca de proză scurtă : Întîlnirea de Magda Dinescu (pag. 6-7)
- Idei în Agora : Incursiuni în Mărginimea Sibiului (pag. 10).

„Iubirea de țară e pururea și pretutindenea iubirea trecutului : patria vine de la cuvîntul **pater** și numai oamenii care țin la instituțiile părinților lor, la petecul de pămînt sfințit de sîngele părinților pot fi patrioți.”

Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie

Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie,
Țara mea de glorie, țara mea de dor ?
Brațele nervoase, arma de tărie,
Și trecutu-ți mare, mare viitor !
Fiarbă vinu-n cupe, spumege pocălul,
Dacă fiii-ți mîndri aste le nutresc ;
Căci rămîne stîncă, deși moare valul,
Dulce Românie, asta ți-o doresc.

Ingerul iubirii, ingerul de pace,
Pe altarul Vestei tainic surizînd,
Ce pe Marte-n glorie să orbească-l face,
Cînd cu lampa-i zboară lumea luminînd,
El pe sinu-ți vergin încă sî coboare,
Guste fericirea raiului cîresc,
Tu îl stringe-n brațe, tu îi fă altare,
Dulce Românie, asta ți-o doresc.

Vis de răzbunare negru ca mormîntul
Spada ta de sînge dușman fumegînd,
Și deasupra idrei fluturî cu vîntul
Visul tău de glorie falnic triumfînd,
Spună lumii large steaguri tricolore,
Spună ce-i poporul mare, românesc,
Cînd s-aprînde sacru candida-i vilvoare,
Dulce Românie, asta ți-o doresc.

Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie,
Tinără mireasă, mamă cu amor !
Fiii tăi trăiască numai în frăție
Ca a nopții stele, ca a zilei zori,
Viața în vecie, glorie, bucurie,
Arme cu tărie, suflet românesc,
Vis de vitejie, fală și mindrie,
Dulce Românie, asta ți-o doresc !

M. Eminescu

viata literaturii

Poezie

Dimensiunile poeziei*)

În urmă cu mai bine de o jumătate de secol, Constantin Nisipeanu era un nume ca și consacrat în falanga tumultuoasă a avangardei, cu rivna juvenilă a reformelor lirismului european, trecind fără re-grele peste tiparele venerabile ale poeziei convenționale, ale tradițiilor literare, considerate drept o barieră în calea înnoirii și fertilizării conștiinței estetice din epoca revoluției industriale, capabilă să an-treneze alte revoluții: politice, sociale, culturale.

Avangarda a trecut, fără însă a i se șterge numele, mai bine zis urmările, pentru că tendința constantă a înnoirilor în lirismul modern avea nevoie de liber-tățile neîngrădite ale elanului ace-lor curente literare care țineau în-a-vânt de toate la reforma concep-telor și formelor expresivității lirice și la diversificarea subiectivă a tipare-lor, imprevizibile din perspectiva unei continuități creatoare. Tocmai disconti-nuitatea era atunci virtutea verbului poe-tic, pus să lovească puternic în sensibili-tatea contemporanilor. Și Constantin Ni-sipeanu a publicat câteva volume de poe-zii care ilustrau această virtute inová-toare, cu atâtea elemente suprarealiste în structura lirismului său nonconformist, de la Cartea cu grimase (1933), la Femeia de aer (1943), apoi, tirziu, la selecția de poezii postbelice din volumul Cartea cu oglinzi, care, în consens cu orientarea realistă a literaturii din epocă, pune-a pedala voită vechilor elanuri avangar-diste și suprarealiste, păstrind mereu viu un fior liric în stare să innoibele vizi-u-ne și construcția metaforică originală.

Arbori cu aripi de harfe surprinde pe cititor prin vitalitatea, aproape juvenilă, a expresiei lirice și prin prospețimea sentimentului iubirii, firul roșu de in-tensă ardere lăuntrică a operei lui C. Ni-sipeanu. Expresia este acum echilibrată și invenția stilistică de o frapantă forță sugestivă; e o dinamică nedomolită a meditației inepuizabile, în stare să cris-talizeze într-un chip luminos și impre-vizibil jocul fanteziei în imaginile concre-te, cu bogatele conotații ale efervescenței afective. Sursele și formele acesteia sînt energia regenerată, — de unde și atî-tea creațiuni subtile asupra iubirii și na-turii, temele esențiale ale poemelor din acest volum recent, care se deschide cu Aud zimbetul tău și se încheie cu Te vād de departe; — semnificativă simetrie, o concordantă a simțurilor în arile invocă-rii afective: auzul și văzul tilcuiesc va-lențele infinile ale iubirii: „Aud zimbe-tul tău tremurind în fereastră / ca o frunză pe care o clatină briza de seară / și deodată fereastra a început să ridă sonor / ca o trompetă care vestește ora-șului prezența ta”. Și ceva mai departe, aceeași prezență dorită, ca un balsam căutat prin desigur umbrelor cotidiene: „Ascult măiastra vioară a făpturii tale / cum se apropie de timpla mea ca o ploaie mărunță / care îmi răcorește sufletul”. Cum se vede, comparația stă pe primul plan al asocierilor stilistice, punct de plecare al imaginilor plastice de originale substanțe afective, alimentate de acuita-tea vederii, în adincimea amintirilor de-sigur, dar și peste depărtările peisajului fastuos al naturii, componentă esențială a lirismului: „Vād depărtările cum se apropie de mine / ca o armă care îmi caută fruntea, / ca o armă care în loc de gloanțe / e încărcată cu aurul surisu-lui tău”.

Dimensiunea poeziei din acest recent volum semnat de Constantin Nisipeanu, este, la propriu și la figurat, constant frapantă. Tensiunea sentimentului se ma-terializează în amploarea cîntecului poe-tic, de o vigoasă construcție metafori-că, și, chiar dacă se dispensează de rimă și uneori de ritm, e totdeauna în stare să ne vorbească cu sensibilitate și fan-tezie despre lumea amintirii și a visului poetic. Trecerea anilor nu a slăbit dina-mica stilului, capacitatea regenerării sale, datorită stării de transfigurare poetică a meditației lirice. Iată frecvența hiperbolă, ca un fel de echilibru între lunga tradi-ție a scrisului poetic și fanteziile avan-gardiste ale artei suprarealiste: „Gîndu-rile goneșc prin noi ca un stol de păsări / cu aripi incendiare (...) Aleargă dar nu izbutesc să dea peste lumina cea adevă-rată, cea statornică. / Lumina care să in-tirzie mai mult deasupra lumii”.

Discursul liric de lentă curgere, ca o narațiune încărcată de tropi și de „harfe” — cu vibrația unui fior lăuntric din care răsar toate acordurile grave ale acestor poeme, este de o paradoxală complexita-te: valul de cuvinte, aparent la îndemîna oricui, aduce cu sine nucleul de ambigui-

tăți cu ample conotații și simboluri, inci-tînd imaginația și forța cuvintelor pe fie-ce pagină a volumului. Un cuvînt-cheie revine cu frecvență mare în contextul poetic recent al lui Constantin Nisipea-nu: fereastră; termenul e încărcat de semnificații, — semantica lui putînd im-bogăți orice dicționar al limbii noastre, — căci fereastră nu e numai locul contem-plării, deschiderea de perspective și ori-zontul visului, dar și simbolul unei porți de comunicare cu lumea, mijlocul de contact cu exteriorul incert, la limita dintre cameră și exterior, un punct pre-ferat pentru meditația lirică, pentru că sugerează, prin densitatea luminii și a nuanțelor peisajului natural și uman, toată gama de idei și reacții subiective, materia creației poetice: primul vers al volumului e „Aud zimbetul tău tremurînd în fereastră”, iar ceva mai departe: „De la o fereastră la alta e numai un pas” și: „înnebunit de absența ta din fereas-tră”, sau: „Te urmăresc seară de seară de la fereastra de frunze”, ca și alte sin-tagme grăitoare: „Vocea ta îmi spune clar și răspicat că n-ai aruncat nimic pe fereastră”; „E un brad... lingă fereastră”; „cineva a pătruns pe fereastră”; „mă voi strădui să așez cărămidă peste cărămidă / pină voi izbuti să deschid viitoarea fe-reastră / către înțelepciune”, dar și titluri de poeme cu același cuvînt-cheie: „Cîntec amar la o fereastră pustie”; „Graul florilor din fereastră”; „O fereastră dis-crătă”.

Constantin Nisipeanu, continuînd dis-cret o tehnică echilibrată a construcției suprarealiste, temperată de clasicizarea expresiei, ne-a dat în acest recent volum al său o pildă de statornicie poetică, cu un înalt rafinament al conceptelor și al expresiei stilistice.

GH. BULGAR

*) Constantin Nisipeanu, *Arbori cu aripi de harfe*, Ed. Cartea Românească, 1986.

Proză

Gamă de stiluri*)

Cazul poezilor tineri care încearcă să se apropie și să se afirme și în alte genuri de creație decît cele care i-au consacrat și în spațiul cărora și-au impus, mai mult sau mai puțin notoriu, numele nu mai este, de mulți ani încoace, sin-gular. Interesează, de aceea, măsura în care respectivele apariții editoriale se impun atenției critice și nu rămîn sim-plice divertismente, variațiuni sau „pauze” de creație în activitatea scriitorului des-pre care este vorba.

În mare măsură, noul volum al Lilia-nei Ursu (cunoscută pină acum doar în ipostaza ei de poet — și este cazul să

menționăm că în acest domeniu s-a bucu-rat de bună primire din partea criticii, la apariția cărților ei de versuri) sur-prinde și pune intrucivă în dificultate cititorul, fiind vorba de un debut în proză, iar autoarea nemanifestîndu-se în acest chip pină acum, nici măcar în presa literară. Prin urmare, curiozitatea este cu atît mai mare, iar nerăbdarea lecturii își caută numaidecît satisfacțiile așteptate în paginile acestui volum in-sumînd peste treizeci de mici schițe fără unitate tematică ori de stil, într-o gamă variată de „stiluri”.

Liliana Ursu stringe, așadar, între co-pertile acestei cărți mai multe schițe că-roră cu greu le-ar putea fi găsit un nu-mitor comun. Unele vizează anecdoticul (*Serviciu contra serviciu*), altele abordează cu timiditate fantasticul (*Visul lui Iermolai*), o a treia categorie pare a fi reprezentată de transpunerea abilă a unor evenimente ce țin de mica publi-citate (*Abjibiduri*), o alta cuprinde re-latări ale unor întâmplări din *viata* de reporter de televiziune a autoarei (*Con-cert pentru o vară*), iar cele mai multe, adică restul schițelor ce formează, de fapt, grosul volumului ce depășește cu puțin două sute de file, sînt mici bucăți ce ne apar mai degrabă ca tot altelea exerciții. Autoarea pare a fi pariat cu sine și cu cititorii pe ideea scrierii unor pagini de proză cu cele mai comune su-biecte, aidoma lui James Joyce odinioară. Iată doar cîteva din „evenimentele” despre care scrie autoarea: o bătrînă continuă să creadă că sotul ei mai tră-iește undeva în prizonierat și-i expedi-ză neconținut scrisori pe care fiica acees-tea (în complicitate cu funcționarele de la ghișeu postal) i le rupe după ce ex-pediata a fost convinsă că ele au ple-cat către destinatar (*Contrapunct*); un bătrîn care asigură „zgomotele” radiofo-nice la diferite emisiuni se arată a fi de-votat meseriei pină în ultima clipă a vieții, iar efortul lui de „a fi la înălțî-me” așteptărilor îl conduce spre impro-vizarea plătită cu un infarct fatal (*Ca-mera cu pași*); o tinără automobilistă se lasă acostată de un tinăr și acceptă să se întâlnească cu el de mai multe ori spre a constata cu surprindere că noul ei cuce-ritor era invalid și de aceea nu cobo-ra niciodată de la volan (*Stopul*); o tinără ziaristă descoperă o fire sensibilă și un suflet de excepție în persoana unui profesor, de țară, în cursul unei deplasări pe teren. Afîndu-i povestea se îndrăgos-tește de el, dar în ultima clipă află că de fapt eroul acelei întâmplări era altci-neva, prietenul profesorului și atunci are revelația unei înșelătorii din partea in-terlocutorului (*Luminisul*). Alte povestiri se desfășoară pe tărîmuri îndepărtate (*Aterizare, Golful balenelor*) și contin adevărate subiecte de roman. Fără în-doială că sub condeiul unui prozator de mare vocație și cu experiența scriitori-cească necesară ele ar fi putut deveni scrieri epice de mare întindere și cu un adînc substrat psihologic, dincolo de firul propriu-zis al narațiunii.

Asa cum se prezintă, micile proze ale Liliane Ursu par a fi fost scrise dintr-o suflare, cu grabă, fără zăbava necesară unei asemenea creații — ceea ce nu în-seamnă nici pe departe că ele ar fi lipsi-te de merite. Dimpotrivă. O anume acu-ratete, o cursivitate și „oralitate” a scrie-rii conferă autenticitate unor scene ce par a fi fost abia desprinse din realita-rea imediată și convingînd ca atare. Ră-mîne de văzut, în viitor, dacă pariul pe care Liliana Ursu l-a pus cu sine se va opri aci — adică la demonstrația că poate și stie să scrie proză în tonuri și rezis-tre diferite — ori va merge mai departe, intrînd în competiție cu poetul Liliana Ursu, încercînd să-l egaleze în valoare ori — de ce nu? — să-l și depășească.

FLORENTIN POPESCU

*) Liliana Ursu: *La jumătatea drumului* (Ed. Cartea Românească, 1986).

Proză

Detaliul ca subiect*)

Cartea de față trădează un crez mai vechi al autorului, mărturisit în volumul de reportaje „Cuvintele unei călătorii”: „Scriind, ne clarificăm imaginea despre noi înșine, aflăm tot mai mult cine sîntem cu adevărat. (...) A scrie literatură nu este numai un act foarte omenesc, în grauitatea lui, ci și un demers de auto-cunoaștere”. Coborîre în ape este o carte de investigație psiho-socială, cu o struc-tură narativă simplă: un reporter pleacă la Petroșani în documentare, dar, după cîteva zile, își abandonează proiectul. Un sejur prelungit la Constanța devine, în virtutea unei profesionalizări a spiritului, o autentică experiență documentară, dez-văluind, în același timp, mecanismul creației literare. Scriitorul supradimen-sionează importanța unor lucruri obiș-nuite, relevîndu-le multivalențele pe care omul, prins în fluxul vieții, nu le sesî-zează. Subiectul se află pretutindeni, ochiul observatorului nu face nici un fel de discriminări; așîșe, ridurile de pe chipul unui bătrîn, flipper-ele, pescărușii, amintirile ș.a.m.d., acești mușchi de pe copacii vieții, indicînd nordul autocunoaș-terii.

Autorul demonstrează că spiritul poate crea un sistem de valori estetice și axio-logice pornind de la instantanee, detalii, insignifiant, anost, după principiul berg-sonian, potrivit căruia, cu cit reflecteți mai mult asupra unui lucru, cu atît viața interioară a oamenilor e mai intens mo-dificată. Omul cucereste un nou plan și un nou mod de existență, emancipîndu-se în raport cu el însuși și cu lumea, actua-lizîndu-și potențialitățile spirituale. Ru-tina, lenea de a simți, cunoașterea ins-tinctivă, superficială, automatizarea psiho-comportamentală, au un efect re-gresiv asupra omului, alimentînd procesul de depersonalizare, difuzîndu-i conștiința la nivele primitive, condiționa-ndu-l permanent, abandonîndu-l temerilor, incertitudinilor, resentimentelor, eșecului.

Autorul e un foarte dotat psiholog, observator, interpret al vieții habituale, dotat cu o remarcabilă capacitate de abstractizare. Grimasa imperceptibilă a unui trecător e preschimbată într-o dra-mă posibilă din care derivă o judecată ridicată la rang de principiu. Fiecare fragment include observații filtrate prin-tr-o suită de stări, ipostaze, naiv-profes-ionale ori afectiv-raționale, constituînd puncte de plecare ori chiar conținutul unor posibile romane. Situațiile comune iau chipul unor scenografii hollywood-iene, conexiunile de microprocesoare sînt rapid făcute, perspectivele narative, în genul tehnicii din Rashomon, în care o întâmplare e repovestită în chip diferit de martorii naratori, sînt inteligent ima-ginate. Autorul pare să ofere cititorului aceste subiecte cu „generozitatea” lui Humboldt față de „mostenitorul” Charlie, trădînd nu atît dezinteresul în fața valo-rificării lor, cît lenea de a le scoate din starea de eboșă.

Cele mai importante pagini ale cărții mi se par cele de jurnal, în genul lui J. Green, cu care autorul are strînse afîni-tăți în ceea ce privește modalitățile de a înțelege și interpreta psihologia umană, viața în general. Din păcate, sînt destule pagini în care autorul cochetează cu rea-litatea, implicarea cedînd locul divertis-mentului, de pildă imaginile în care apar pescărușii, ale căror țipete, poziții, zbor, sînt comentate, motivate din perspectivă umană, rezultatul unor impresii fugare asupra cărora autorul insistă îndelung. Resursele spirituale nefiîndu-i potrivnice, putea, desigur, renunța la această tehnică de umplere a vidului: „...puil care își continuă rotirile, planînd oarecum nesig-ur de el, minat de instinct, dar nu și de o rutină pe măsură. (...) pescăruș tinăr, care nu se mai decide să dea din aripi, profită de vîntul destul de puternic, pre-cum un înotător abil, de valuri, se lasă pe aer, se sprijină pe el”.

Autorul lasă impresia inconsecvenței față de el însuși, oscilînd între ambiție și delăsare, între consistență și vid, între a fi și a nu fi. Un punct de plecare în in-terpretarea acestei realități o poate con-stitui, autoapologetic, afirmația de la in-ceputul cărții: „Savuroasa renunțare, insipida perseverență”. Aceste demersuri, spune autorul, datorită caracterului lor concret și imediat, asigură economisirea de energie vitală. Perseverența, ceea ce e, uneori, e adevărat, are în față, departe, un scop și nesigura atingerii acestuia exclude plăcerea trăirilor. În cazul crea-ției, acest adevăr încetează să existe. Deși personajul renunță la ideea de a scrie un roman mare, renunță la documenta-rea din Petroșani, la Ana, femeia iubită, etc., principiul de structurare a cărții este incompatibil cu conceptul de renun-țare. Spiritul cărții e, în afara oricăror rezerve, de permanent implicare.

DORIN MĂRAN

*) Voicu Bugariu, *Coborîre în ape*, Ed. Militară, 1986.

Premiile ziarului „Scînteia tineretului” și ale „Suplimentului literar-artistic” pe anul 1985

Premiile ziarului:

Pentru publicistică-reportaj: Șerban Cionof, Aristotel Bunescu, Gabriel Năstase; Pentru poezie: Mircea Florin Șandru, Dan Rotoru, Pavel Pereș; Pentru grafică: Victoria Argint.

Premiile Suplimentului literar-artistic

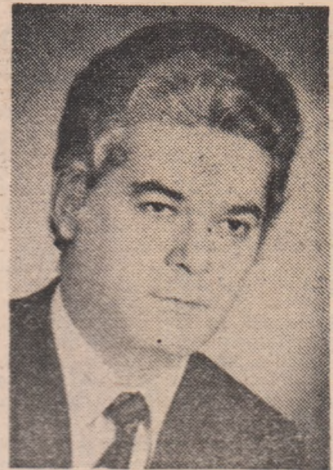
Premiul special: Gheorghe Vlăduțescu; Pentru publicistică: Horia Alexandrescu, George Stanca; Pentru critică literar-artistică: Mihai Coman, Alexandru Dobrescu, Eugenia Vodă; Pentru proză: Petru Cimpoieșu; Pentru poezie: Corneliu Ostahie, Laurențiu Cârstean, Gabriel Chifu, Mariana Codruț; Pentru artă dramatică: Simona Măicănescu; Pentru artă cinematografică: Teodora Mareș; Pentru artă plastică: Mihaela Nacu; Premii de debut: Magda Dinescu, Simion Buia, Grațiana Bărlă, Viorel Moțoc.

Gheorghe Ion Dincă

„ȘTIINȚA ROMÂNEASCĂ POATE ȘI TREBUIE

SĂ FACĂ FAȚĂ MARILOR SARCINI

DE DEZVOLTARE ECONOMIC-SOCIALĂ A PATRIEI”

— V-ați făcut cunoscut, stimate tovarășe profesor, în cimpul cercetărilor matematice prin preocupări susținute într-un domeniu de mare actualitate. Vă rog pe dumneavoastră să definiți pentru cititorii noștri acest domeniu.

— Aș fi preferat o formă „redușă” a întrebării dumneavoastră, de exemplu: „Vă rog să definiți, pentru cititorii noștri, domeniul dumneavoastră de cercetare”.

Chiar dacă cele două forme ale întrebării au același „nucleu tare”, ele vîzînd domeniul meu de cercetare, a răspunde la întrebare în forma inițială ar însemna o acceptare tacită a faptului că, într-adevăr, „m-am făcut cunoscut în cimpul cercetărilor matematice”. Mă feresc să las să se înțeleagă o astfel de acceptare cel puțin din două motive. Întîi pentru că mă adresez unui public, fără îndoială cult, dar nu neapărat avizat în ale matematicii. În al doilea rînd pentru că nu sint convins că aș putea justifica pe parcursul acestui interviu o astfel de acceptare. Justificarea reprezintă, însă, una din cele mai firești tentații pentru un matematician, atît de firească încît îl justifică foarte adesea lucruri ce sint (sau par a fi) evidente pentru ceilalți.

De aproape douăzeci de ani activitatea mea de cercetare științifică se concentrează asupra unui capitol al analizei neliniare denumit „metode variaționale în studiul ecuațiilor operatoriale”, precum și aplicării rezultatelor obținute în mecanica mediilor deformabile.

— V-aș ruga să aveți amabilitatea să redefiniți toate acestea într-un limbaj, să spun așa, profan.

— Originea acestui capitol al matematicilor stă în principiile variaționale clasice care domină mecanica și fizica. Pornind de la aceste principii, formularea unor principii variaționale pentru studiul anumitor tipuri de ecuații operatoriale în spații funcționale, reprezintă rezultatul parcurgerii gradate a unor trepte de abstractizare din ce în ce mai înalte, în timp ce studiul inegalităților variaționale poate fi gândit ca model abstract cu originea în problemele cu legături unilaterale din mecanică.

Metodele variaționale permit abordarea eficientă a problemelor la limită fundamentale ce modelează fenomene din mecanică, fizică, chimie, din tehnică, din economie atît din punct de vedere calitativ (existența, unicitatea, stabilitatea soluțiilor) cît și practic, realizarea numerică a metodelor variaționale permițînd obținerea unor soluții aproximative suficiente de „bune” pentru o descriere adecvată a fenomenelor studiate. Realizarea acestei ultime etape presupune elaborarea unor algoritmi (așadar o matematică în care discretizarea joacă un rol esențial) a căror utilizare efectivă este de neconceput astăzi fără intervenția calculatorului electronic.

În ultimii ani s-au intensificat cercetările problemelor a căror caracteristică principală este neliniaritatea. Rezultatele obținute reprezintă un pas important în sporirea rolului matematicii pentru descrierea, cunoașterea și transformarea lumii reale.

În marea lor majoritate fenomenele lumii reale nu sint liniare. Ele pot fi aproximare ca fenomene liniare doar „pe porțiuni”. De aici decurge importanța modelelor neliniare abstracte care descriu fenomene neliniare ale lumii reale. În abordarea problemelor de matematică proprii acestor modele abstracte metoda variațională s-a dovedit foarte puternică. Aproape orice astfel de model abstract are în vedere un fenomen al lumii reale de la care porneste. Acest fenomen real este cel ce impune cadrul funcțional, iar caracteristicile proprii fenomenului real se transpun în proprietăți ale entităților matematice cu care se operează în cadrul abstract. Această transpunere reprezintă un demers fascinant pentru cercetător.

Acestea au fost (foarte schematic spus) ideile semnificative ce au guvernat demersul de cercetare ce a permis obținerea rezultatelor cuprinse în prima dintre cărțile mele intitulată „Operatori monotoni în teoria plasticității”. După cum se știe orice demers de cercetare se sprijină pe o selecție a faptelor considerate semnificative. În matematică realitatea construcțiilor matematice au drept „materie primă” ideile. De ce consider ideile expuse succint mai sus drept semnificative?

După G. H. Hardy o idee matematică este „semnificativă” dacă poate fi legată, într-un mod simplu și luminos, cu un vast complex de idei matematice diferite.

Dacă se poate înțelege (evident cu un

anume grad de relativitate) ce înseamnă a lega o idee matematică cu alta, este destul de greu de explicat ce înseamnă a face acest lucru „într-un mod simplu și luminos” astfel încît, cu voia dumneavoastră, m-aș opri aici cu răspunsul la această întrebare.

— Cercetarea matematică, cercetarea științifică în general, cunoaște azi, la noi, o colă tot mai înaltă de profesionalism și, nemijlocit, de raportare la nevoile practice, ale experienței sociale. Cum se resimte această realitate în domeniul dumneavoastră specific de activitate?

— În primul rînd prin varietatea și complexitatea problemelor ilustrînd necesități ale diverselor sfere ale activității practice. În al doilea rînd, prin importanța tot mai mare pe care o capătă aspectele cantitative ale soluțiilor.

Dacă studiem, de exemplu, o inegalitate variațională ce descrie torsiunea elastoplastică a unei bare metalice, atunci existența și unicitatea soluției sint chestiuni importante pentru mine, matematicianul. Pe practician îl interesează cît este unghiul de torsiune al unei anume secțiuni sau unde se atinge maximul intensității tensiunilor tangențiale și care este zona cea mai predispusă la rupere.

Alături de răspunderea pe care matematicianul o simte în astfel de situații stă o mare bucurie. Bucuria aplicațiilor matematice este una dintre cele pe care matematica le procură celor ce o practică. Să poți potrivi, de exemplu, o teoremă din domeniul gradului topologic pentru a studia o problemă de hidrodinamică. Despre aceste lucruri a vorbit foarte frumos profesorul Gr. C. Moisil.

Aș vrea să remarc totuși că dialogul cu beneficiarii matematicii nu este totdeauna foarte comod. Se aud foarte adesea formulări ca aceasta: „nu mă interesează existența soluției. Dumneata calculează-o! Dacă o calculezi demonstrezi implicit că există”. În context imi amintesc de o butadă pe care un coleg de catedră mai vîrstnic, pentru care am multă admirație, mi-a spus-o: „nu mă interesează — zicea el — că în ocean este un pește. Problema este să-l prind”. Toate bune, numai că dacă nu demonstrezi a priori că în ocean este cel puțin un pește poți arunca la infinit năvodul degeaba. Problema este deci mai complicată.

— În afară de activitatea didactică și științifică aveți și sarcini politice și obștești. Și totuși, omul Gheorghe Ion Dincă, dacă și-ar întreprinde un bilanț al experienței de viață, ar putea spune cum se intercondiționează aceste două laturi ale muncii sale?

— Trebuie să mărturisesc, înaintea de toate, că nu mi-am făcut un astfel de bilanț. Nu prea am timp pentru așa ceva. Și este prea devreme, chiar dacă G. H. Hardy spune, într-un eseu al său, că nu cunoaște nici un rezultat semnificativ datorat unui matematician trecut de 50 de ani. Să-mi permițeți de aceea, numai cîteva sublinieri. Secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a arătat nu o dată că în condițiile de azi măsura atașamentelor noastre concrete, a patriotismului nostru în ultimă instanță, este dată de contribuția directă adusă la sporirea patrimoniului socialist de valori materiale și spirituale. Mă străduiesc deci, în primul rînd, să fiu un bun profesionist. Trebuie să spun, de altfel, că nu aș fi acceptat această discuție, în care era de așteptat că voi ajunge să fac elogiul obiectului meu de studiu, dacă eu insumi m-aș considera un eșec al lui.

Nu e ușor să fii un profesionist al matematicii. O știu chiar și cei care, tocmai din acest motiv, nu se ocupă de matematică. Dacă este adevărat că oricărui om cu o dotare normală îi sint accesibile cunoștințele de matematică pînă la un anumit nivel, talentul pentru matematică este unul dintre cele mai speciale. El se cere cultivat printr-o muncă tenace, continuă, perseverentă. Pe de altă parte, un curs universitar conectat la cele mai noi cuceriri ale domeniului se pregătește greu. Nu mă sfîșec să spun asta studenților mei. De cele mai multe ori însă studenții sint ei înșiși acest lucru. Limpezimea unei demonstrații, sublinierea ideilor semnificative, conectarea lor la alte idei, o lumină nouă aruncată asupra unui rezultat clasic sau dezvăluirea genezei unui rezultat original (acel faimos „cum lu-a dat prin gînd?”). Într-un cuvînt faptul că profesorul predă „spirit”, „metodă” nu „materie”, toate acestea nu îți le oferă nimeni de-a gata.

Ca secretar de partid al Universității,

n-aș putea cere altora să facă aceste lucruri, dacă eu insumi nu m-aș strădui să le fac. Mi se pare un adevăr cu valoare de axiomă.

Pe de altă parte, activitatea obștească, în calitate de activist al partidului, m-a ajutat să înțeleg mai bine rostul și finalitatea muncii mele didactice și științifice. Această înțelegere, transformată în convingeri ferme este o sursă permanentă de forță și încredere.

În conștiința mea, ca de altfel a tuturor celor ce slujesc știința și învățămîntul românesc, este permanent viu exemplul strălucit al tovarășei academiciene doctor inginer Elena Ceaușescu, activist de frunte al partidului și savant de largă recunoaștere internațională, profund devotat intereselor poporului român, idealurilor nobile ale umanismului revoluționar. Înaltele distincții românești, titlurile conferite de instituții științifice, academii și universități din numeroase țări ale lumii constituie o largă recunoaștere și o prețuire internațională a contribuției de excepție adusă de tovarășa Elena Ceaușescu la îmbogățirea tezaurului universal de gîndire și creație științifică.

Apariția lucrărilor sale fundamentale în cele mai prestigioase edituri din țară și din străinătate este un motiv de legitimă mîndrie patriotică pentru toți oamenii de știință din România, pentru întregul nostru popor. Prezența tovarășei Elena Ceaușescu în fruntea Consiliului Național al Științei și Învățămîntului reprezintă chezașia sigură pentru ridicarea pe un plan superior a activității de cercetare științifică din țara noastră, astfel încît știința românească să-și sporească contribuția la rezolvarea marilor probleme ce-i stau în față, la înaintarea României pe calea socialismului și comunismului.

— Asistăm, fără îndoială, la o expansiune a spiritului tînr, a curajului, a promovării noului, atît în cercetarea științifică, precum și în toate sferele vieții economico-sociale. Este, desigur, un proces legitim, obiectiv. Raportați deci rolul și locul matematicii în formarea universului moral și intelectual al tinerelor noastre generații.

— Iată un frumos titlu de articol: „Rolul și locul matematicii în formarea universului moral și intelectual al tinerelor generații”.

Oricine s-a impregnat de spiritul matematicii rămîne marcat de acest spirit pentru toată viața. Chiar dacă nu devine un profesionist al matematicilor. Va fi, în consecință, riguros și tenace. Nu va accepta decît ideile foarte clare, serioase și subtile argumentate. (Căci nu este prea greu să propui idei radicale; pricepere și efort sint necesare pentru a stabili consecințele lor). Odată acceptate însă, va deveni un luptător pentru promovarea acestor idei. Va fi un adversar neîmpăcat al falsului, al absurdului. Nu cred să existe matematician autentic care să accepte ideea absurdă a războiului drept alternativă pentru rezolvarea complexelor și contradictoriilor probleme ale lumii contemporane.

Și nu există altă știință în care ierarhia valorilor să fie atît de clară ca în matematică. Exercițiile stimei pentru cei ce o merită prin ceea ce produc și cum trăiesc este de aceea un lucru aproape firesc pentru matematician.

Matematicienii sint încrezători în forța rațiunii. Sint deci optimiști. Și să nu uităm că splendorile umanității au fost create de optimiști.

Există o sete de cultură a matematicienilor care demonstrează că matematica nu-si este suficientă. Aproximarea matematicienilor de filosofie nu este surprinzătoare, căci toți cercetătorii naturii sint dominați de filosofie. Dar se întîmplă același lucru cu literatura, cu muzica, cu pictura.

— Este știut că orice pasiune are o rațiune suficientă, cum spun filosofii. În cazul de față despre ce s-ar putea vorbi?

— Dacă m-ați fi întrebat, mai simplu, „cum ați devenit matematician” (se poartă astfel de întrebări și se scriu și lucrări de tipul „Cum am devenit scriitor”, nu?) mi-ar fi fost mai ușor să răspund. Mi-aș fi amintit că la această întrebare profesorul Moisil a răspuns astfel: „matematician m-am născut. Dumneata vrei poate să întreb cum am ajuns să mă ocup cu matematicile”.

Pentru el era simplu. Se născuse matematician.

Cum eu n-aș fi putut spune același lucru despre mine aș fi știut măcar că trebuie să caut răspunsul în complementarea celui dat de profesorul Moisil,

acest mare matematician al nuanței. Dumneavoastră ați ales însă o formulă care impune un răspuns sub formă de enunț căruia să-l dezvălui, apoi, temeiul. E, și dificil și nici nu cred că-ar fi suficient de sugestiv pentru cititori. Am să povestesc, de aceea, următoarele: Am simțit, de timpuriu, bucuria rezolvării problemelor de matematică. Aveam o anumită curiozitate și mă stăpînam un spirit de competiție (cu mine insumi) în fața unei probleme.

Elev în clasa a șasea a unei școli de cartier mărginaș din Caracal m-am chinat o după amiază întreagă să rezolv o problemă de geometrie. Noaptea am „visat” soluția.

Decisivă a fost însă pentru mine înțînirea, în același an, cu profesorul Mihail Marinescu, care trecea drept cel mai bun profesor de matematică al orasului. El a venit într-o zi în inspecție la școala noastră. Ni se preda o lecție de geometrie: „linia mijlocie a trapezului”. La un moment dat profesorul Marinescu s-a ridicat din bancă și a cerut permisiunea să continue el demonstrația. A fost pentru noi toți o revelație. Am înflorit cu toții sub mina sigură a maestrului care ne conducea pe căile justificării enunțului teoremei. În pauză m-a chemat în cancelaria profesorilor și mi-a spus să mă duc la liceu pentru că am talent. În timpul liceului m-a sprijinit permanent. A fost apoi alături de mine în multe momente importante.

— Aparțineți unei generații care a pășit în viață și s-a împlinit în epoca istorică inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului. V-ați format în acest climat politic și social un ideal de muncă și de viață pe care, nu numai ca dascăl, și, respectiv, cercetător, vreți să îl urmați și să-l promovați, dar și ca om și comunist doriți să-l transmiteți generațiilor mai tinere.

— Într-adevăr, am avut marea șansă de a mă forma ca matematician și ca om în climatul politic și social al epocii inaugurate de Congresul al IX-lea al partidului, epocă ce poartă numele cititorului de geniu al României socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Istoria așază citeodată pe umerii unor ani sarcini decisive pentru destinele unui popor. Astfel sint anii de cînd se află la conducerea partidului și a statului nostru tovarășul Nicolae Ceaușescu. Nu vă ascund că datorită deschiderilor realizate de Congresul al IX-lea am auzit pentru prima dată marile cîntece patriotice ce au înflorit de-a lungul istoriei generații și generații în lupta pentru independența țării.

Am trăit momentele redescoperirii trecutului nostru glorios, ale așezării unor mari scriitori la locul ce li se cuvine în patrimoniul literaturii române, ale iluminării unor valori etice și estetice peste care se așezase colbul uitării. Am putut munci liniștit.

M-am format în cultul muncii. N-am înțeles niciodată ce vor să spună afirmații ca aceasta: „cutare a fost foarte talentat, dar n-a muncit”.

Munca și, de ce să n-o spunem, aprecierea muncii mele, m-au ajutat să trec peste multe încercări la care viața nu s-a sfîșit să mă supună. Munca mi-a dat todeauna un sentiment al siguranței, al certitudinii. De la marii mei profesori am învățat să fiu generos. Îndrăznesc să spun că am o anumită contribuție în formarea unor matematicieni tineri, în plină afirmare, cu lucrări publicate în mari reviste internaționale.

Îmi iubesc mult meseria de profesor, de educator. Cursul este pentru mine o sărbătoare. De cite ori intru în sala de curs îmi amintesc ce spunea Călinescu: „dacă au venit să mă asculte înseamnă că nu se mulțumesc cu un text scris și nici cu un suplinitor” (citatul este aproximativ, dar ideea lui este exactă).

Actualul stadiu al procesului revoluționar, inaugurat de Congresul al IX-lea al partidului, din inițiativa și decisiva contribuție a tovarășului Nicolae Ceaușescu, conferă științei, învățămîntului și culturii un rol și un loc de o însemnătate excepțională pentru progresul economico-social al țării, pentru creșterea bunăstării materiale și spirituale a întregului popor.

Iată de ce aș încheia aceste mărturisiri repetînd un adevăr la care țin deosebit de mult: astăzi, mai mult ca oricînd, știința românească poate și trebuie să-și aducă întreaga contribuție la înaintarea fermă, curajoasă a României socialiste pe calea socialismului și comunismului.

Interviu realizat de ȘERBAN CIONOF

Lecturi complementare

Despre nici un alt scriitor român nu s-a scris atât de mult ca despre Eminescu. Se scrie de peste o sută de ani; nu din cind în cind, la aniversări și comemorări, după cum se obișnuiește, ci zi de zi, neîntrerupt; nu conjunctural, ci dintr-o necesitate interioară a culturii române; nu aleatoriu, ci după o „programă” care orientează din adine creativitatea națională; nu sub înfrînirea unei mode, ci pentru că personalitatea Lui (te) situează în sfera de influență a permanențelor. Nici măcar marile mituri ale locului, **Miorița** și **Meșterul Manole**, n-au solicitat (încă) în aceeași proporție inteligența reconstitutivă și darul hermeneutic.

Explicația? Eminescu este sinteza supremă a tot ceea ce participă la identitatea spirituală românească, de la gest la ființă, și de la eveniment la mit, a riului, ramului. E hieroglifa care închide în „apele” ei întreg „misterul” ființei românești. Orice hieroglifă îndeamnă prin propria-i natură la o recitare recurentă și, deși irealizabilă în fapt, dorința de a o descifra pînă în „pinzele albe” nu se stinge niciodată. Or, s-a cheltuit multă energie pentru a epuiza înțelesurile hieroglificei „Eminescu”, dar „taina” ei originară nu s-a istovit, ceea ce face posibilă o exegeză „sans rivages”.

Apoi, în spațiul românesc, numai strădunia de a cunoaște, de a înțelege și de a interpreta geniul eminescian conferă identitate spirituală. Poți fi critic literar fără să te fi pronunțat despre o seamă din scrierile, și nu numai cele minore, dar nu poți fi dacă nu te-ai apropiat, cu suflet curat și cu minte înțeleaptă, de Eminescu. Nu e obligatoriu ca sculptorul să cioplească o nouă statuie a Poetului, nici ca pictorul să-i ilustreze textele, nici ca muzicianul să le pună pe note, dar sculptorul, ce pictorul, ce muzician s-au putut desăvîrși emblematic în cultura română a ultimului veac fără a se fi pătruns de spiritul Lui? Dar de gîndit sistemic se mai poate gîndi în limba română decît în orizontul gîndului eminescian? În absența șansei de a adînci revelațiile și intuițiile eminesciene, marii noștri filosofi (Lucian Blaga, Constantin Rădulescu-Motru, Camil Petrescu, Mircea Vulcănescu, Mircea Florian, Anton Dumitriu, Constantin Noica) n-ar fi existat. Poate că nici geniul științific românesc nu s-ar fi putut legitima ca atare dacă Eminescu n-ar fi tăiat vad cugetării integratoare. Nu e savant sau mare inovator — de la Aurel Vlaicu la Elie Carafoli și de la Grigore Moisil la Octav Onicescu — care să nu fi căutat în meditația eminesciană imboldul sau ocrotirea de care vor fi avut nevoie propriile sale căutări. Semnele acestui modelaj atotcuprinzător sînt de descoperit înăuntrul operei plasticianului, compozitorului, savantului și filosofului, dar ei l-au și mărturisit adesea. Înțelegerea eminesciană poate fi uneori neclintită, cum este aceluiași categoriilor abisale, dar vine întotdeauna un „ceas” al conștientizării ei, cînd se nasc măturările de credință cu suflu imnic sau odele pure și simple. Așa

se face că din bibliografia eminescologică nu lipsește nici o valoare autentică a creativității naționale.

Beneficia, deci, de o perfectă motivație obiectivă inițiativa Editurii Junimea de a întocmi în 1974 o colecție consacrată exclusiv geniului eminescian. În răstimp, coordonată competent, de Mihai Drăgan, și ritmată bine (chiar dacă bătăile ei de inimă s-ar cere accelerate, mai cu seamă în preajma comemorării unui secol de la moartea Poetului), **Eminesciana** a devenit una din cele mai prestigioase fapte ale tiparului nostru. Trăsătura ei dominantă e **sobrietatea**. Nefiind concepută ca un act de pioșenie, nici una din componente nu face concesie verbosității. Interesul care o animă e unul net științific, mai ales dacă înțelegem prin știință nu numai exactitatea, dar și transcenderea ei conceptuală, iar citeodată lirică.

Profilul colecției s-a conturat în timp.

„Eminesciana”: o colecție de viitor

pe măsură ce numărul cărților s-a mărit pînă acolo încît „jocul” s-a devenit posibil. Deși încă puține, se cuvine a semnala mai întîi **selecțiile din opera eminesciană**. Nu se putea inaugura o colecție cu numele Poetului decît cu o antologie intitulată **Poezii**, care a avut, de altfel, parte de regia unuia din cîntărilor literaturii de azi, Constantin Ciopraga. Din unghi istoric, aceste antologii i s-ar putea căuta și o semnificație particulară, de context. În 1974, ultima mare generație din poezia noastră — generația Labiș / Nichita — își exprimase deja apartenența eminesciană: după ce sucise gîtul poeziei „deja vuc”, cel mai de seamă dintre protagoniștii ei își înderezează prin **la dulcele stil clasic** (1970) un prezumat, pînă atunci, eminescianism și îl destăinuie de-a dreptul în **Cartea de recitare** (1972). O semnificație contextuală încă mai vizibilă și incontestabilă au celelalte selecții din opera eminesciană. Față de tendința de a mărgini poetul la funcția zămisirii și de a-l „despovăra” pe Eminescu de toate celelalte „sărmini” care i-ar fi „grevat” geniul poetic, ediția critică de **Serieri pedagogice** din 1977 (în îngrijirea competentă a lui Mihai Bordeianu și Petru Vladovschi) devine o replică superior polemică. Eminescu este o personalitate multiformă, care a meditat, în teoretica sa existență, asupra tuturor marilor probleme ale societății românești din timpul său și, implicit, ale societății europene moderne. Indiferent de domenii, oricît de contrastante, ar fi atins, el le-a pătruns „enigma”. Si colecția „Eminesciana” a mai depus încă o dată măturare despre această polivalență singulară: prin antologia **Economia națională** (datată lași Vasile C. Nichita). Pe acest drum, al unui **nobil militantism**, trebuie să meargă antologarea operei eminesciene în cadrul colecției. Iată numai cîteva titluri

posibile: „Om și umanitate”, „Specificul național”, „O istorie a literaturii române”, „Marile filosofii”, „Trecut, prezent și viitor”.

Principala caracteristică a exegezei cuprinse în colecție o constituie restituirea. Cum nu puțin critici și istoriografi s-au apucat să-și adune în volum studiile și articolele de eminescologie, „Eminesciana” și-a asumat și acest rol. Care este imaginea pe care G. Ibrăileanu și-o făcuse despre Eminescu s-a putut vedea mai clar din ediția din 1974 elaborată de Mihai Drăgan. Că M. Dragomirescu nu e un diletant în lectura pe care o face poeziei eminesciene, așa cum a încercat să acrediteze E. Lovinescu, a probat ediția **Mihai Eminescu** (1976), îngrijită și prefațată de Leonida Maniu. Cit de modern și de personal explorează D. Caracostea expresivitatea eminesciană s-a înțeles după ce Nina și Ion Apetroaie au semnat ediția **Arta cuvîntului la Eminescu** (1980). În ce raport de intimitate cu spiritul Poetului s-a aflat Perpessicius, cele-

ale muzicienilor, din cele ale savanților și ale filosofilor. Ar putea fi gîndite secțiile din paginile pe care le-au suscitit poemele eminesciene: **Lucaferul**, **Scri-soarea III**, **Ora în metru antic**, **La Steaua**. Se poate închipi o antologie de definiții cu caracter apoftegmat, de definiție lapidară și sintetică, ce aspiră să-l spună pe Eminescu printr-un paradox sau printr-o imagine.

Accentuind opera Poetului, „Eminesciana” nu-i ignoră nici viața. În afara contribuțiilor la mai buna ei cunoaștere, pe care le-au scos la iveală restituirile atașate preponderent de texte, colecția a reluat, în 1977, fabulosul roman călinescian **Viața lui Eminescu**, a pus cap la cap (în 1983, prin abnegația lui C. Mohanu) **Amintiri (de) despre Eminescu** ale lui Teodor V. Ștefanelli și a oferit un model de acribie în reconstituirea prin **Eminescu la Ipotesti** (1979), de C. D. Marin. Grija de a nu lăsa colecția să se înnece în biografism și anecdotic se simte. Ferite de asemenea primejdiile ar fi edițiile care ar face să se confrunte versiunile celor mai autorizați biografi în legătură cu principalele evenimente și momente din viața Poetului: de pildă, dragostea pentru Veronica Micle, salahoria la „Timpul”, rapoarturile cu „Junimea”, moartea.

Mari posibilități are colecția de a încuraja **eminescologia contemporană**. Nu pot fi întimplătoare apariții ca: **Limbaul poeziei eminesciene** (1979), de Dumitru Irimia; **Mihai Eminescu. Epopeea română** (1981), de Eugen Todoran; **Mihai Eminescu. Interpretări**, I (1982), de Mihai Drăgan; **De la cuvînt la metaforă în variantele lirice eminesciene** (1975) și **Eminescu. Coordonate istorice și stilistice ale operei** (1980), de Gh. Bulzăr; **Eminescu și literatura engleză** (1982), de Ștefan Avădanei; **Eminescu, Structurile fantastice** (1984), de Nicolae Ciobanu; **Metamorfozele lui Hyperion**, de Virgil Cuițaru. Totuși, e păcat (și de neînțeles) că tocmai interpretările novatoare care s-au dat geniului eminescian în ultimul deceniu n-au apărut în colecția care poartă numele Poetului. E nevoie în acest sens de o deschidere programatică, mai ales către generațiile noi, care vin în cultură, prin forța lucrurilor, cu un „utilaj” metodologic și un orizont vizionar nou.

În sfîrșit, o cale ce se cere bătorită e difuzarea în limba română a eminescologiei în limbi străine. Ediții ca **Mihai Eminescu în critica italiană** (texte alese și traduse de Radu Bourceanu și Titus Părvulescu, cu un argument de Radu Bourceanu și o prefață de Ștefan Cuciureanu, 1977), **Geneza interioară a poeziei lui Eminescu**, de Alain Guillemeu (traducere de Gh. Bulzăr și Gabriel Părvan, 1977), **Mihai Eminescu și problema romanticismului în literatura română**, de Iuri A. Kojevnikov (traducere de Arion Vraciu) sînt de o maximă utilitate pentru eminescologia românească: ea nu-l mai poate gîndi pe Eminescu fără să știe cum apare privit prin lentilele alterității. Atîta vreme cît cultura va fi încă una a tiparului, „Eminesciana” va fi o colecție de viitor. Vitalitatea ei se datorează eternității geniului.

CONSTANTIN SORESCU

Capodoperele literaturii române

Trei poezii eminesciene

Măturisită direct sau implicat în combușta esențială a operei, **conștiința de sine** a oricărui mare creator se constituie ca o sinteză a interacțiunilor dintre oameni și realitate, semnificînd, deopotrivă, „autodelimitarea și autodelimitarea” subiectului creator în raport cu obiectul lume. Vorbind despre noțiunea de **sine**, înțelegem ca expresie filosofică, gînditori ca Hegel, J.P. Sartre, Renouvier și alții consideră că **sinele** exprimă ceea ce fiecare crede despre el însuși, ori, poate mai exact, **sinele** relevă imaginea (potențială sau reală) a fiecărui de pe eul său. Comentariul nostru încearcă să distingă imaginea prin care Eminescu s-a văzut pe sine implicat în ansamblul operei sale. Creator de geniu și structură excesiv romantică, în a cărei alcătuire se cuprind resorturi izbitor contrastante, marele poet român n-a făcut excepție de la modul de a se fi manifestat totuși marii autori romantici ai lumii.

Reducția lumii la conturul acaparator și absolut al unui eu suprem și irezistibil nu presupune numai deosebit și înălțurarea sau, dacă nu, simplificarea răului aflat în contrast cu ideea de bine ei, dimpotrivă, așa cum sublinia Sartre, dacă la antipodul iubirii stă ura și dacă frumosul dezvăluie zgura urtului, pentru marii creatori, ideal este ca, prin operă, să-și poată distinge **sinele** din conglomerarea, amorfă la un moment dat, a unei realități implacabile. Or, perspectiva sub care Eminescu

ni se relevă conștient de geniul său și ajuns la identitatea cu sine însuși, contradicția dintre a fi pasiv și inerti și a exista — cuprindere în tumultul dinamic al lumii — nu ne mai apare rezolvabilă. „Dialectica este, în spirit, spunea Hegel, cea mai înaltă și unică aspirație a omului superior” — de-a se căuta (adăugăm noi) și, sigur, de a se găsi în toate aspirațiile sale.

Imaginea cea mai proprie sesei, și, așa cum se știe, răspîndită în întreaga lui operă o întâlnim subliniată aproape ostentativ, în motivele eroice ale creației eminesciene. Inclusă în spațiul absolutului, iubirea, înțelegem ca manifestare eternă a spiritului uman, este trăită de Eminescu în cadrul person al naturii, imperativul erosului fiind adesea auz de putericea încît transcend organizarea ei. Așa se întîmplă în poezia **Și dacă...** a cărui titlu comun, aproape banal, ca și **motivul** ei, de altfel, ce pare să nu lăsa prea mult din obișnuit, este în realitate, prin toate cele două prezente versuri care o compun, o hiperbolă, măturîndu-se jarămintul grav al statorniciei.

Convocarea în versurile poeziei a unor elemente perone din natură (**ramuri, plopi, lac, nori** etc.), precum și a celor care tin de cosmos, avînd deci același statut etern (**lună, stele**) impune observația că forța și trăinicia sentimentului de dragoste subordonează **hiperbolice**, stările dintotdeauna ale vesniciei. Acel „dacă”, prin care debutează temeiul fiecărei strofe, sugerează

ideea că, deși destinul nostru omenesc e limitat și, biologic, viața în fața vesniciei este egală cu durata săgetării unui fulger, forța erosului — capabilă să reinnoiască perpetuu, prin naștere, ființa umană — se situează deasupra naturii însăși și a eternității (exprimate aici, prin plopi, lună, stele etc.), subliniind, totodată, faptul că toate acestea există numai pentru că iubirea (insului) există, astfel încît explozia dragostei anulează legile imuabile ale existenței, condiționînd realitatea nelimitată a eternului de manifestarea unui sentiment ce dispare odată cu trăirea efemeră a omului.

Acolo, însă, unde Eminescu se implică **direct**, și nu supozițional ca în poezia **Și dacă...** este elegia intitulată **Pe lângă plopii fără soț**. Biografia poetului au comentat pe larg **motivul** exclusiv intim al poemei, situînd numărul impar al **Plopii** fie la Iași (întrarea dinspre Bucium a orașului, „geamul ce strălucea” fiind, desigur, al Veronicăi Micle), fie la București, Botosani, Tirgu Neamț și în alte părți ale țării, pe unde Eminescu va fi trecut, șoptindu-și într-o cadență rămasă unică **Singurătatea**. Mihai Eminescu, viața și opera sa, ca însăși limba română, există **peste tot**. Oriunde ne întîmpină „Picioarul de plai și gura de rai” a **Mioriței**, sau versul de foc al **Doinei** — „Doină, doină, cîntec dulce” —, coboară deasupra noastră, în ordinea aceleiași eurenurării, și aura hiperionică a spiritului eminescian. Dar versurile elegiei **Pe lângă plopii fără soț**, simbolul lor intern, **cauza lor**, ascund — relevînd totodată — cu mult mai mult decît impulsul aserloric al înfățișării unui simplu fapt biografic. Dincolo de ochii, întorși în tăcere, ai unei femei ce nu va fi înțeles trecerile, tot fără

soț, ale unui îndrăgostit genial, cuvintele acestei elegii măturîdesc, ostentativ aproape, **conștiința de sine a poetului**, încrederea lui profundă în vesnicia poeziei sale. E fața mai puțin cunoscută a unui Eminescu așa cum a fost: implinit, sigur de sine și (superior) orgolios în măreția lui glacială. Între mindria acuzatoare și incisivă a poetului din penultima strofă a elegiei („Căci azi le semeni tuturor / La umbrel și la port, / Și te privesc nepăsător / C-un rece ochi de mort” (s.n.) și biruința finală a lui Hyperion („Trăind în cercul vostru strîm / Norocul vă petrece; / Ci eu în lumea mea mă simt / Nemuritor și rece”), nu este nici o deosebire de atitudine și nici o distanță valorică. Cercul închis al ambelor poezii revocă intenția oricărei atingeri între un destin obișnuit și acordurile de orgă ale geniului.

Același motiv, situat însă într-un alt plan ideatic îl urmărește pe Eminescu și în poezia intitulată **Mai am un singur dor**, despre care G. Călinescu scria că ar fi o „replică cultă a poporanei „Miorița” — (**Opera lui Mihai Eminescu**, 2, Buc., 1978, p. 12), iar alcătuirii de manuale scolare o consideră drept expresia cea mai elocventă a pesimismului eminescian. Dacă afirmația marelui critic, deși grăbită, se poate susține, catalogarea din lecțiile destinate elevilor frizează absurdul. **Dorul** marelui creator, așa cum rezultă din ansamblul poemei, nu este unul de datare exactă a morții și cu atît mai puțin nu poate fi vorba de renunțarea iminentă a poetului la viață. **Mai am un singur dor** este expresia obiectivă a condițiilor sub care Eminescu și-a visat transcenderea în absolut a propriei sale ființe. Acest lucru va trebui să se petreacă „în liniștea serii”, adică

spre apusul vieții, la senectute, după o descifrare adîncă a tainelor lumii de aici, pentru că metafora-sintagmă „în liniștea serii”, dincolo de relevarea unui tirziu adverb temporal, sugerează și claritatea inserărilor estivale cînd, spre apusul soarelui, aerul limpezindu-se, ochiul poate să eprindă cît mai mult din nemărginile realității. Un spirit atît de încercat și avid de imensitate nu-și poate afla „eterna pace” decît într-un mormînt săpat „La marginea mării” — simbol al necuprinsului și al neliniștilor infinite. Martorii îi vor fi: **cerul senin, apele-ninse și tinerele ramuri**, adică tot ceea ce ține de vesnicie, iar versurile: „Și nimic-n urma mea / Nu-mi plîngă la creștet” țin să sublinieze același obsedat obstacol existent între **sinele eminescian** și umbra fără nume a mulțimii. „Nime” nu împlinește în text funcția obișnuită a pronumelui nehotărît (cu înțeles de **nici unul sau oricare alții** etc.) ci de substantiv al negației, exprimînd un rece și distant refuz al marelui creator pentru tot ceea ce l-ar putea, chiar în moarte, confunda cu sirul neîntrerupt al existenței comune. Legat prin destin de glasul **frunzișului vîșted al toamnei**, de cîntecul izvoarelor și de lunecarea lumii „Pe virfuri lungi de brad”, poetul își vede sfîrșitul între marile „aduceri aminte” ale lueferilor răsăriți „Din umbră de cetini” — singurii lui prieteni de vis și creație, adică de acele temeuri adînci care l-au propulsat în eternitate.

Cunoscîndu-se pe sine și trăindu-și încordat aspra și marea lui singurătate, Eminescu și-a intuit de la început nemurirea, respectîndu-și-o cu o neclintire demiurgică.

VIRGIL CUIȚARU

Mihai Eminescu — un contemporan în durată eternă

Universal și etern, Eminescu este mai întâi poetul nostru național, cel în a cărui operă se vor regăsi toate generațiile și toate virstele cu neliniștile și aspirațiile lor, cu sentimentele și gândurile lor. Pentru că această operă a devenit, cu trecerea timpului, atitudine, mod de a sta în fața vieții și a timpului însuși.

Nu-i, de asemenea, lipsit de interes să ne amintim, din când în când, opiniile și judecățile altora despre această operă, critici sau istorici literari, poeți și traducători care s-au aplecat peste textele sale și s-au descoperit pe ei înșiși.

Din multitudinea acestor opinii și judecăți am ales doar câteva, convinși că cititorii noștri vor căuta, vor merge mai departe în aflarea adevărului numit Eminescu.

MIRUNA IONESCU

Acel cuprins ideal al culturii omenestii nu era la Eminescu un simplu material de erudiție străină, ci era primit și asimilat în chiar individualitatea lui intelectuală. Deprins astfel cu cercetarea adevărului, sinoer mai întâi de toate, poeziile lui sunt subiectiv adevărate nu numai atunci când exprimă o intuiție a naturii sub o formă descriptivă, o simțire de amor unei veselii, adevăratei melancolică, ci și atunci când trec peste marginea lirismului individual și îmbrățișează și reprezintă un simțământ național sau umanitar. [...]

Acesta a fost Eminescu, aceasta este opera lui. Pe cât se poate omenestea prevedea, literatura poetică română va începe secolul al 20-lea sub auspiciile geniului lui, și forma limbii naționale, care și-a găsit în poetul Eminescu cea mai frumoasă infăptuire până astăzi, va fi punctul de plecare pentru toată dezvoltarea viitoare a vestmintului cugetării românești.

TITU MAIORESCU, „Eminescu și poeziile lui“

Îl știm cu toții om care trăia mai mult cu sufletul decît cu trupul. Cînd poeziile lui și oele ce s-au scris despre dînsul, mulți și-l mai inchipulesc și drept visător pierdut în lumea plămîuirilor sale, un fel de ră-tăcitor răzlet care nu găsește în lume ceea ce caută-n ea.

Adevărul e că el era om care trăiește mai mult pentru alții decît pentru sine însuși, vede toate cele ce se petrec împrejurul lui, judecă drept, se bucură de cele bune și stăruie cu îndărătnicie pentru înlăturarea celor rele, deci nu numai poet și cugetător cu vederi bine lămurite, ci totodată și om de acțiune înzestrat cu un bun simț practic, care știe să-și aleagă mijloacele și e totdeauna gata să-nfrunte greutățile de orice fel.

ION SLAVICI, „Eminescu la Viena“

Activitatea literară a lui Eminescu se întinde pe ceva mai mult decît zece ani. Din haosul de proiecte, mai cu seamă tinerești, s-a condensat puțină operă definitivă. Credința de pînă mai deunăzi că Eminescu e un meteor, ieșit din neant, ca un miracol fără nici o legătură cu trecutul, se dovedește falsă. Eminescu e cel mai tradițional poet, absorbînd toate elementele, și cele mai mărunte, ale literaturii antecedente. Toate temele lui ies din tradiția românească, oricît de scurtă, și iniuriurile străine, pornite și acelea înaintea lui, aduc numai nuanțe și detalii. [...]

Eminescu e un poet de concepție și asta a stînjinit pe critici, care au evitat să analizeze poezia lui cu subînțelesul discret că se va perima. Toată arta lui Eminescu stă în a preface ideile în muzică și metafore, de-a dreptul, fără planuri paralele. Eminescu nu filosofează niciodată, propozițiile lui sînt viziuni.

G. CALINESCU, „Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent“

Fiind foarte român, Eminescu e universal. Asta o știe oricine citește: cu părere de rău, că lacătul limbilor nu poate să fie descuiat cu cheile străine.

Competința autorului e limitată și ea n-ar vrea să semene cu nimic coordonat și pedagogic. E vorba de un Eminescu, zărit în dezordine și răzlet după o călătorie prin peisajele lui, făcută în zig-zag și fără cerone... Muntele începe de jur împrejur și n-are poteci... Unde nu te poți urca, te uiți și te mulțumesti cu câteva imagini vapoaze... Dacă aș rivni să așază de constelația lui Eminescu o lumină ar fi o neînchipuită îndrăzneală. Constelația fuge mereu, se îndepărtează: cine ar putea s-o ajungă? [...]

Aș fi încercat un portret de aspecte: dar cum s-ar putea reda portretul umbrei și al timpului neisprăvit? Cîteva reflexe a tot ce se poate aduna pe oglinda unei lentile. Slovele de față sînt numai o laudă de

sește intact într-un alt punct de pornire, opus, în ha-rul sarcasmului și al lepădării.

TUDOR ARGHEZI, „Eminescu“

Fiecare generație se împrietenește cu poezia lui Eminescu și stă de vorbă prin ea cu el, ca și cu un tainic confident în clipe de meditație și de reculegere.

Voi spune despre Eminescu ce-am spus odată despre Virgiliu: să ne apropiem de el ca de un contemporan în durată eternă.

AL. PHILIPPIDE, „Eminescu și exactitatea poetică“

Considerată în felurile ei manifestări, în afectele ei cele mai reprezentative, în tendințele ei ideale, în împletirea motivelor ei, în influențele pe care le-a suferit, în analogiile care o unesc cu alte literaturi străine, poezia lui Eminescu nu-și trădează și ultima taină a farmecului ei. Seducția ei profundă este de ordin muzical. Toate analizele consacrate poeziei lui Eminescu se opresc astfel în fața întrebării despre natura și semnificația armoniei eminesciene. Dar tocmai aceasta este întrebarea cea mai grea și pînă la un punct irezolvabilă. [...] Cîntecul adînc al ființei uimite, tragice sau fericite, izvorăște în însuși punctul contactului ei original cu viața, și mintea, pentru a-l înțelege, se vede lipsită de orice element cunoscut mai înainte și în raport cu care el ar putea deveni și un obiect al inteligenței, nu numai, cum se întâmplă de fapt, al puterilor care resimt și vibrează consonant. Ceea ce se poate spune așadar despre armonia eminesciană lasă neatins fondul lucrurilor.

TUDOR VIANU, „Poezia lui Eminescu“

Poet al înaltelor cugetări și revolte, așa cum apare în poemele de compoziție (Memento mori, Împărat și proletar, în Scrisori), plecat peste urna nesățioasă a timpului și medînd la destinul efemer al omului [...], Eminescu a fost, înainte de toate, liric prin excelență al propriilor sale experiențe, al propriei sale vieți, cu bucuriile și deznădejțile ei, indiferent de reflexele care se pot descoperi, ici și colo, în versurile sale, și venind dinspre un model sau altul al lirismului universal, sau de la unul sau altul dintre filosofii pe care i-a frecventat. S-a consumat, pe vremuri, foarte multă cerneală pe tema pesimismului eminescian și s-au căutat obirșii, mai apropiate sau mai depărtate, în culele adumbrite ale biografiei sau în sisteme filosofice cu sumbră viziune. Acestea nu pot fi tăgăduite, însă poetul a dovedit, cu întroaga sa scurtă existență, o fire de luptător, optimistă, o rară energie cetățenească, pusă în slujba societății și o conștiință artistică neînduplecată, grație căreia a biruit toate împotririile vieții și a putut să dureze, la fel cu poetul popular al Mioriței, aerianul poem al Luceafărului, supremă incununare de artă a întregii sale opere.

PERPESCIUS, prefață la „M. Eminescu. Opere alese“

Eminescu a fost un artist profund conștient de necesitatea de a-și făuri o limbă bogată și expresivă, culeasă din izvoare vechi și noi. El a depus o muncă enormă, în această direcție, cercetînd textele vechi, din care își formase o colecție proprie, și ascultînd limba ce se grăia în jurul său, iar în cursul pribegiilor sale prin țară, colecționînd cuvinte, ziceri, proverbe, culegeri de poezii populare și alte producții folclorice. [...] Așadar stilul artistic al lui Eminescu este rezultatul unei munci îndelungate de selectare a materialului din limba comună și din izvoarele pe care le-am indicat. Chiar acolo unde Eminescu a creat forme noi, el a creat în concordanță cu sistemul limbii, astfel încît creațiile sale s-au integrat în materia limbii comune. Limba lui Eminescu, încărcată cu atîtea elemente noi, a înnoit stilul artistic al limbii literare prin aportul ei enorm și variat și prin folosirea tuturor virtuților limbii comune. „Norma limbii scrise, spune Eminescu, trebuie să fie cea care există obiectiv și în realitate în gura poporului de jos și a societății mai fine, iar nu fanteziile mai mult sau mai puțin ingenioase ale filologilor noștri“.

Acad. AL. ROSETTI, „Limba poeziilor lui Mihai Eminescu“

OH! RESTE...

«Oh reste, mon enfant... Je t'aime.
Reste avec moi, je t'aime tant!
Tes desirs, ton mouandre problème.
Nulle que moi ne les entend.

Je te mue, aux ombres nocturnes,
En un beau prince des roseaux
Qui plonge ses yeux taciturnes
Et sages dans le fond des eaux.

Et, sous le murmure des vagues
Et les frissons d'herbes, c'est moi
Qui te fais saisir ces pas vagues
De ceris traversant le sous-bois.

Je te vois, pris de sortilege
Et chantonnant très doucement.
Hasarder un orteil de neige
Au liquide éblouissement

Et, l'âme toute illuminée
De lune et de lacs miroitants,
En instants compter tes années,
En siècles compter les instants.

Ainsi la forêt qui soupire
Me parlait en rameaux penchants.
Et moi je me suis mis à rire,
En sifflant je gagnai les champs.

Ah! si j'y retournais, je pense,
Mon cœur plus ne la comprendrait...
Où te caches-tu, mon enfance,
Mon enfance avec ta forêt?

O, rămii, poem apărut în volumul Traditore...o amplă antologie cuprinzînd versuri ale unor mari poeți europeni, realizată și tradusă de Robert Vivier și editată în 1960 sub auspiciile Academiei Regale a limbii și Literaturii Franceze din Belgia.

seară, ca un acatist... Inspirația lui Eminescu, e, firește, variată, dar casele în care ar putea să fie adunate cristalele ei nu se pot face nici după culoare, nici după carate, nici după transparentă, unele intrînd în mai toate celelalte. În Eminescu e dragoste și durere de dragoste. Decepția continuă în dragostea influențată toată inspirația lui de sentiment. Poetul se regă-

Unul din marii poeți ai întregii umanități

În literatura ultimelor două secole vom descoperi foarte rar o figură mai complexă și mai completă decît cea a lui Mihai Eminescu, poet al sentimentului torturat și incandescent pînă la cucerirea celei mai înalte splendori, ceea ce face din el unul dintre cei mai mari poeți ai timpului său, al tuturor timpurilor, al întregii umanități.

GIUSEPPE UNGARETTI — Italia

Acum cîțiva ani mă gîndisem să învăț românește, mai ales spre a citi pe marele poet Eminescu...

MIGUEL DE UNAMUNO — Spania

Chiar și în dificila noastră traducere se simte focul puternicului său suflu, aproape epic, care te convinge cu înalta sa demnitate poetică, chiar și dacă pierde — lucru pentru care ne cerem iertare — minunatele subtilități ale muzicii sale... Dar credem că oricum este mai bine să ne înșelăm umil decît să lăsăm pe posibili cititori de limbă spaniolă fără să cunoască poezia lui Eminescu. La început ne-a interesat, căci vedeam cum poezia sa făcea legătura cu cea a celorlalți mari poeți romantici ai lumii și, mai tirziu, ne-a cutremurat atîtudinea sa de nobilă actua-

litate combativă. Am văzut, de asemenea, cum acest mare român, cu o profundă solidaritate umană, se reunea cu poporul său vers cu vers și durere cu durere, bătăile inimii sale urmînd același drum pe care au mers Victor Hugo în Franța, Mickiewicz în Polonia, Petőfi în Ungaria, umăr la umăr cu ai săi.

MARIA TERESA LEÓN și RAFAEL ALBERTI, prefață la Poesias, de Mihai Eminescu

Pot spune că Eminescu este soarta mea. Aproape întreaga activitate creatoare se leagă de acest nume (...)

Versurile marelui poet Mihai Eminescu ne cutremură prin conținutul lor genial și tragic.

IURI A. KOJEVNIKOV — Uniunea Sovietică

Eminescu, cel mai mare poet român, a făcut din limba poporului său un fascinant instrument al lirismului.

ROBERT VIVIER — Belgia

Ceea ce surprinde la acest poet este, înainte de orice, perfectă unitate a unei vieți, jertfită destinului de a reface prin suferință reală sau imaginară vasta sensibilitate a unui popor foarte vechi în istorie, dar nou în atitudinea

adoptată în stabilirea drumurilor proprii, cu o supremă măiestrie de literat bazată pe o inspirație autentică. Pe aici, Eminescu intră în limbajul marilor poeți latini, în vastul și modern care vine de la Leopardi și Byron, la Baudelaire și Gómes Leal.

VITORIANO NEMÉSIO — Portugalia

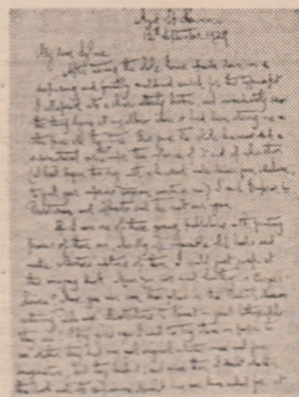
În Eminescu se concentrează totul: tinerețe, dragoste, viață, moarte, om, societate, România și întreaga lume.

WILEN ZAVADA — Cehoslovacia

Poet genial, cel mai autentic și mai universal dintre poeții români și unul dintre ultimii mari romantici europeni, Mihai Eminescu a deschis prin poezia sa un portic în orizontul literaturii române, inscriind România în rîndul marilor țări, cele care au dat umanității un Dante, un Hugo, un Byron, un Heine, un Poe, un Pușkin.

NELSON VAINER — Brazilia

Mihai Eminescu a fost ființa cea mai autohtonă și în același timp cea mai universală care s-a născut pe pămînt românesc; a fost un filosof, un gînditor profund, chinuit de întrebările esențiale asupra

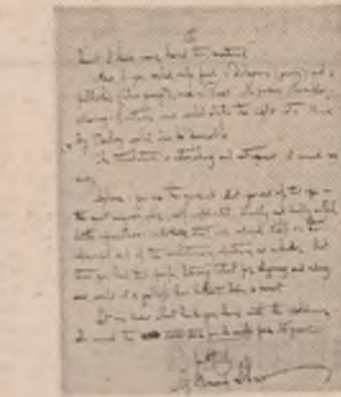
Impresionat de talmăcirea pe care Sylvia Pankhurst o dă versurilor eminesciene în engleză, Bernard Shaw îi scrie această scrisoare elogiîndu-l pe marele poet român considerat de el unul dintre cei mai mari romantici ai secolului XIX. El apropie versurile lui Eminescu de muzica lui Berlioz și de pictura lui Delacroix (tinăr). Scrisoarea datează din 12 septembrie 1929.

lumi, cele care transformă orice sentiment, orice vis, orice contemplare și chiar orice notă, în măsură să întărească adevărul.

ANTONIS MISTAKIDIS — Grecia

Poezia lui Eminescu plutește cu o aripă peste viață și complicațiile ei, iar cu cealaltă peste univers și unitatea acestuia, oferînd tuturor, precum mie, fericirea de a se întâlni cu o mare operă, una dintre cele mai frumoase și mai nobile comunicări cu viața însăși.

EMIL ZAGOSLOWICZ — Polonia

Precum Dante reprezintă Italia, Hugo Franța sau Pușkin Rusia, Eminescu reprezintă pentru totdeauna pămîntul României.

HUBERT JUIN — Franța

Pînă în zilele noastre arta eminesciană nu a fost depășită, nici măcar egalată: literatura sa va trăi etern în memoria poporului român, căel, precum Leopardi, poetul român a cîntat infernul cu melodii din paradis.

A. CHAYES — Israel

Ion Tudor Iovian

Izvorul din adincuri

Pe Ion Tudor Iovian, cindva colegul nostru de facultate, îl văd destul de rar prin București; prezența discretă și sfidică, el este mai atent la ritmurile interioare ale poeziei decît la mișcările evenimentelor literare. Spre deosebire de mulți dintre colegii săi de generație și de cei din generațiile imediate, grăbiți să prindă vîntul unei mode trecătoare și să se năpustească spre o vremenică și trufașă notorietate, Ion Tudor Iovian își desfășoară, cu răbdare și demnitate de invidiat consecvență, firul poeziei sale — și

aceasta este cu adevărat o poezie a sa, pentru că el a dobîndit o voce, teme și simboluri care îl individualizează, îi dau greutatea cuvintului, densitatea existențială și prestigiul uman inconfundabile, care definesc chipul poetului autentic. Premiul Uniunii Tineretului Comunist, care i s-a decernat pentru prima sa carte, răsplătește acest mod exemplar de a fi în Poezie. Acesta este deci Ion Tudor Iovian, absentul din realitatea imediată a frămîntărilor literare, dar poetul mereu prezent în realitatea nepieritoare a Literaturii perene.

MIHAI COMAN

Anestezie prelungită

cu mii de otrăvuri și oxizi
seara pătrunde în tine lent și definitiv
ca un cuțit în carnea anesteziată

o culoare care amintește cenușa
sugrumă
flacăra din begonii (dar cancerul ei te-a atins deja
și nu ai scăpare)

înțelegi
că nu-i numai seara
nu-i numai albul înghețat care bate spre negru
al unor mestaceni

pierduți undeva în memorie

și nu-i numai răsuflarea grea a primăverii pe sfîrșite

și nu întimplător
îți bate la ușă
poștașul ca să-ți înmîneze fotografia îngălbenită
a paradisului

și polița cu scadență a micilor bucurii
și copia la indigo a celui mai istovitor vis

Albastru

mi-am adus aminte de salcîmii înfloriți și de ploaia
care-i devasta

azi la 5 d.a.
cînd mă stringea în menghine singurătatea
și-n jur
un albastru foarte obosit bătînd spre negru
se dizolva în negru

și ai început să cînți și pe măsură ce cîntecul
se apropia de sfîrșit

dispăreai și tu
ca florile de salcim în furtună ca o
pată de soare care alunecă cu zgomot de pe masă
pe dușumea

în mii de tîndări

ar fi trebuit să las ușa deschisă
ca să văd
cînd îmi va înfige în spate cuțitul —
nu dintr-o dată ci cu infinită precauție
fulgerul
care mi te-a adus în preajmă

și înțeleg
că după o astfel de întimplare nu se mai poate trăi

Tot verdele din ochi s-a scurs în pămînt

și odată cu el
peisajele cu porumbei ce jucau în lumina rece a minții
dar nu s-au mai întors

nu numai din ochi s-a scurs
verdele

un val de întuneric
a izbit obloanele ușa — spuma lui neagră pe covor
ca o pisică uriașă — hieroglifă a liniștii rînite

de pe tîmple
sfîrșitul zilei trage cu gheara ultima pată de soare

și vine noaptea din care singele s-a scurs

și singele întepeneste în vine
ca un tramvai pe linia 13 izbit în plin de parfumul
de salcim

al unei fetișcane

Doar o înfiorare între cuvinte

prin usa întredeschisă
se strecoară felina cu gheare lungi și rețază
gitul de lebădă al tăcerii

și toată după-amiaza
rămii țintuit de privirea ei fixă

ai fi vrut să scrii
biografia petei de sînge din fața ușii
în timp ce primăvara
printre buldozere și clacsoane își linge rînila și-o ia
la fugă

peste calea ferată

cu cuțitul de bucătărie
ai fi vrut să răzii fardul realității pînă la os
acolo unde bănuie că e
rază și rouă și cîntec

dar e un joc de-a v-ați ascuns într-un loc în care
nimeni nu poate fi văzut
mai bine aștepti ca pasărea să cînte — pasărea pe
care ai gîndit-o

în atîtea nopți —

așteapt-o
chiar dacă va fi
doar un tremur de penaj care se pierde în aerul aprins
doar o înfiorare între cuvinte

★ ★ ★

o amintire
a forțat ușile a zgîlțit toată noaptea ferestrele
a ncerat să dea foc livezii și ziarului de dimineață
și scrisorilor
și s-a instalat în camera
zdrăntuită decolorată
pe jumătate ALTCEVA abia trăgîndu-și suflarea

în cuie
a bătut ferestrele ușa a împins tot trecutul
în chip de baricadă

și n-a rămas colț pe care să nu-l fi minat cu durere
cu otrava mohorelii

a însemnat zilele ce vor veni — doar ea știa cite
vor veni —

sub povara ei
buchetul de dumițre s-a stins de tot

Biblioteca de proză scurtă

Fără îndoială ploaia aceasta și masa la care stau, dar nu, mai curînd ploaia totuși cu direcție ei alburi și zgomotul pe care încerc să nu-l aud fără să reușesc să înlătur vocile. VOCILE (atenția distribuită între cei de la masă și cei de dincolo, înveșmîntați în purpură), revenirea (după patru ani) mirosul DUNĂRII, zîmbetul abia început (cu teamă, cu emoție) totul crește și descrește în această lumină incertă cu izbucniri de culoare și pete de umbră. Fe-reasta deschisă cu drumul care pleacă de sub ea și se continuă spre ponton, apoi aerul aburit dinăuntru și pereții umezi (pe cel din dreapta o reclamă cu loz în plic oferită de o prea opulentă femeie îmbrăcată în albastru, pe cel din stînga cîteva tablouri mici, acvarele calde pe galben și roșu iar în față barul încărcat de etichete ciudate printre care nu se vede

nici o marcă renumită sau măcar cunoscută cit de cit), fumul de aici care îmi strecoară o durere plăcută în tîmple și din nou VOCILE, ca un ecran sonor puțin prea îndepărtat, efortul, iată, efortul de a înțelege cite ceva, bucuria de a fi deslusit cuvintele apoi căderea în gol pentru că mai nimic nu se leagă, într-adevăr, mai nimic. Ușoara mișcare a capului și unghiul se modifică, pupila se zbate puțin și cade în cele din urmă pe perdeaua roșie, intră în spatele ei, pe colțul din dreapta, iată, mîsuța joasă, profilul aplecat peste pahar, degetele odihnindu-se pe genunchi și apoi VOCEA tranzistorului (Guvernul italian și-a prezentat demisia), în sfîrșit revin. Întind mina și ating paharul, Horia zimbește, e tot vechiul coniac, îmi spune, da, murmur, fără să reușesc să-mi amintesc nimic, plouă ca atunci, îi spun, da, îmi răspunde ușor stînjinit, evident n-a făcut nici o legătură (n-a putut s-o facă) (de ce nu las în pace memoria, asta nu știu, coniacul de atunci era băut de multe ori pe datorie, lăsați dom' profesor, ne socotim noi, și Horia accepta jocul și eu răspundeam aceluși joc, nici nu se putea altfel), credeam că n-or s-o refacă după cutremur, îi spun (ieșiserăm prin geam, ușa se blocase, dar nimeni n-a țipat, toți am ieșit prin geam ca și cum așa făcuserăm mereu, abia mai tirziu am urlat de frică și lingă mine directorul școlii își proptise fruntea de

zidul primăriei, nu se mișca, l-am tras de acolo și s-a supus aiurit, fără să înțeleagă nimic), vai, ce spui tu, exclamă Horia, într-adevăr, ce spun eu, doar au trecut patru ani. Și totuși discuția aceasta care nu se leagă, vorbele fiecăruia și URECHEA care înregistrează tot, semnele care nu mai pot fi nici măcar convenționale și roșul perdelei care îngreunează privirea (pata de culoare apare, uneori noaptea pînă la imposibilitatea ochiului de a se mai apăra), ușoara răcoare de afară, ploaia, din nou ploaia, sfîrșitul, apropiatul (și presupusul) sfîrșit. Într-o vreme dincolo de geamul ăsta erau multe flori, zic. Și erau zile cînd uitam de ele. Flori care sînt și astăzi (spune Horia), care sînt și totuși. Nu le văd, îi răspund. Uită-te dincolo de perdeaua ploii, mă îndeamnă. Dincolo. În spațiul fără limite. Nu le văd, îi răspund. Într-adevăr, nu sînt, spune și se uită peste umărul meu, aplecat puțin într-o parte, unghiul se modifică din nou, turcul Fevzi mă privește ca și cum ar privi un copac dezgolit de frunze în plină vară, poate nu mă recunoaște, încerc să-i zimbesc, cred că nu reușesc (nimic nu-mi reușește de cînd mă aflui aici) și atunci ridică paharul și prin filtrul auriu al băuturii ochii se umbresc ușor, aplec capul, nu, murmur obosit, nu așa, NU ASA. În lumina verii, culorile nu

au tărie, spune Pictorul, ciudat, dar asta e. Umbra dă forță, spune atingîndu-mi în trecut brațul (prima noastră întîlnire fusese pe terasa restaurantului printre pescari și pierde-vară, mi-a mărturisit atunci că femeia pe care o iubise încersase să se sinucidă și nimic nu mi s-a părut desuet, ochii lui ștersi se umeziseră, dar nu știam atunci că, în sfîrșit, nu știam multe, apoi mirosul Dunării și zilele în care stăteam pe mal aproape amorțiti de bucurie, discuțiile noastre despre culori, „anche io sono pittore”, totul, da, TOTUL), nu te plictisești, îl întreb, face o clipă (poate descumpănit), locul ăsta, îmi spune, am găsit aici ceva, n-am prins încă pe pînză, nu pot încă, nu se poate, îi răspund aiurită (aș vrea să-i am pe amîndoi în jurul meu și știu că asta nu se va întîmpla niciodată, totul a fost ATUNCI, în CLIPA ACEEA), îmi mai trebuie niște ani, îmi spune, poate toată viața, poftim, nimic, mă gîndeam doar (casa Pictorului, tablourile lui aruncate peste tot, eu și Horia răvășiți printre lucrări, tăcerea lui Horia și doar ochiul lui atent, bucuria de a-l vedea pe Pictor desenînd, apoi Horia vorbind despre pictura flaman-dă și nevoia noastră de aer, mai ales noaptea, plimbările în trei pe malul Dunării, țigările fumate împreună, sticla trecută din mină în mină, orele lui Horia despre basm cînd copiii nu-și mai reveneau din uimire și bucurie, permanenta teamă de-a nu intra în conflict cu directorul școlii, din nou casa Pictorului plină de vopsele, disperarea mea în fața copiilor

în ultima zi de școală, încercarea de a prinde pe retină locul fiecăruia în bancă, plîsul Gabrielei (nu ne părășiți, tovarășa dirigintă), teroarea de a nu fi prinși că n-am intrat la ore în chiar clipa în care s-a sunat, seriile de poezie ale lui Horia, ultima zi, ultima oră, sfîrșitul), Fevzi vine la masa noastră, ce mai faci, mă întrebă dar nu-i mai răspund, deja privește în altă parte. Ușoara mișcare a brațului, degetele Pictorului lipite de geamul ferestrei, fața lui întoarsă spre stradă și iată siluetele subțiate de ploaie, aproape nedesluse, alunecînd prin aerul umezit, încărcat de dungii albe-aurii-roșietice-albastre, mașina roșie care trece în chiar clipa aceasta, fetița cu funde galbene strîns lipită de zidul cenușiu al ceasornicăriei și calul care cine știe cum o fi ajuns în dreptul ei, calul negru, udat de ploaie, învîrtindu-se aiurit în loc și bătînd aerul cu coama lui nefiresc de lungă. Pictorul își desprinde degetele de pe geam și caută pe masă o țigară, o ia și o așază în palmă, nu se îndură parcă s-o aprindă, o pune lingă ceașcă, o ia din nou, risul stînjinit al lui Horia, glasul meu cred strident, dar aprinde mai repede, glasul Pictorului ușor voalat, nu mai fumez. Ar trebui totuși să vorbim, spune Horia și în clipa aceea mă întreb disperată cu ce-ăș putea începe, aștept, nu spun nimic, poate vreunul dintre ei, da, poate (tăcerea nu e timiditate sau teamă, încep să înțeleg), în cafenea intră fetița cu funde galbene, rămîne o clipă în loc (amețită de VOCE, de

Cîntecul de alaltăieri e acum un bubuit de furtună

și n-o să ai norocul ciinelui pe care-l lași să moară pe sacul lui
— îi tot șoptești —
ci în plină lumină ca un alifș rupt de vînt

vei prinde culoarea acestor ziduri ulcerate a acestor
apa fără mișcare
a copacilor buboși tăiați cu foarfeca
— îți spune —

și totuși
ești zvirlit în afara realității ca un corp străin

de fapt tu însuți te-ai azvirlit
în lumina rece
a altui cer

Tîrziu în cer și pe pămînt

și trecutul nici măcar n-a trecut
și împinge pe plajele zilei arse de o lumină amară și grea

alte și alte stîrvuri.
și mai fură dintre noi

la apele Vavilonului
acolo șezum și plinsem
acolo ne-au prins ploile și sărbătoarea Anului Nou
și nenumărați alți, ani

de sute de ori ne-am ras bărbile ne-am pus veșminte
noi gata de plecare

acolo am așteptat ani în șir
vestea că ne putem întoarce la rostul nostru
că vom sfîrși în patul îngust de acasă

și alte stele ne-au ispitit
însă ochiul nostru le căuta pe celelalte sub care
ne-am născut și am iubit
și ne-au aprins mai tare dorul de stelele noastre
de tristețea noastră frumoasă

și știm
că lumea n-a început cu noi dar sfîrșește cu noi
și cu acest pîlc de zarzări uitat în memorie

Înec

înecul ființei tale lăuntrice cînd ești atît de singur
fără o lumină
sub cer
prins între ghețuri din toate părțile ca un mărșor
sălbatic
deja albit și fără scăpare

și fața ascunsă în palme ca și cum nimic nu mai
trebuie privit
în afara luminii care moare în tine

și acizii lacrimilor
și vertijul
atîtor istorii cu care ai venit pe lume — ca să sfîrșești
acum fără nici una —

te-mpîng în noaptea sură

și apa incremenită de atîta negru metalic
închide ca un sipet
lumina trupului

patriei

Ilie Tudora

Eu sînt țăran

Mai cresc și astăzi de sub unghii flori,
mai sînt țărani amirosînd a fin
și-a lapte crud, și-a busuoc în sin
și a pămînt din 'nalte sărbători.

Mai cresc și astăzi de sub unghii flori,
mai sînt țărani, iar eu țăran rămin
chiar dacă brazda-n călimări mi-o-ngin
și-n podul casei nu-mi cresc cîprioari.

Eu sînt țăran, mi-e sufletul pămînt,
și plai îmi e, și dor, și întrebări
prin care satul vreau să mi-l descînt.

Eu sînt țăran, am palme de datori
grîului să-i stau la rădăcină
să incolțească-n brazde doar lumină.

Zestre străbună

Străbunii nu ne-au lăsat cuvinte
ci doar semne de-aduceri aminte :
ne-au lăsat munții, Dunărea, Oltul
și-o idee de neam intru-totul.

Păstrăm de la bunii noștri străbuni
comori din neveștejite cununi
din piatră, din os, din lut și din lemn,
cătore ei punte de mindrie, semn

că sîntem un neam din Daci și Romani,
tuturor prieteni, nimănuî dușmani.
Ne-au mai lăsat străbunii lumină
din flacără de gîntă latină.

Ne-au lăsat străbunii drept comoară
a ști ce sîntem făr' să ne doară,
ne-au mai lăsat ca zestre mindria
de-a trăi aici, în România.

Cît timp în mine viața va mai bate

Nu este piatră, os ce mă-nconjoară
să n-aibă o tăcere de sfințit,
nu-i fir de iarbă în această țară
să n-aibă încă multe de rostît.

Eu știu că orice urmă e născută
să-mi leg adînc de ea această clipă,
că lumea de sub lespezi nu e mută
Ci-i de legende și-adevăr risipă.

De-aceia singur nu mă știu vredat
și de mă doare cînd privesc în mine
mă reintorc să mai citesc o dată
în marea carte-a sfințelilor ruine.

Cît timp în mine viața va mai bate
oriunde m-aș afla în astă țară
nu-mi va fi teamă de singurătate
și n-am să las tăcerea să mă doară.

Cît voi călca pe-aici, pe urme sfințe,
cu două mii de ani am să vorbesc
și cu-alte mii, de-acolo din mominte,
trup și suflet cu lutul strămoșesc.

Pietrele acestea roiunde

Pietrele acestea rotunde
au fost pedepsite de dragoste
să devină și mai rotunde.

Cum se aseamănă
pietrele acestea cu noi,
cu sufletele noastre de oameni
peste care atîtea ape-au trecut.

Cum se aseamănă țărîia
acestor pietre cu noi,
— riul de dragoste —
în care visele
ca un inel de logodnă
devin de rotunde.

Cum se aseamănă
pietrele acestea rotunde
cu țara, cu oamenii ei,
cu istoria ei
pedepsită la dragoste.

fum, de aburul cafelilor), vine apoi spre masa noastră, se oprește la mijlocul drumului privind într-o parte ca și cum ar încerca să-și amintească ce avea de gînd să facă, ezită (o clipă), se întoarce (ezitarea n-a părăsit-o încă) și se oprește în ușa cafenelei, se reazemă de perete (cred că nimeni n-a observat-o, eu sînt singura, într-adevăr, aburii calzi dinăuntru și cei de-afară (ușa e deschisă) umezi, răcoroși îi luminează părul ca un puf de pasăre mică, iată fetița în plină lumină cu cozile pe spate și cu fundele ei galbene bătîndu-i umezii înguști, îți pare rău că ai plecat, mă întreabă Fevzi și tresar speriată (nu așa aș fi vrut să încep, sau oricum, nu el), nu știu, îi răspund, învînsă de propriile mele cuvinte, cred că nu. Discuția începută atît de prost, turcoaică frumoasă, cu nume nordic (Nighear, care ne așază cafelele (al citelea rînd?) pe colțul mesei și pleacă imediat aproape fără să ne privească (iată, totul a rămas la fel, camera aceasta în care stăm, culoarea pereților, frumoasa Nighear, aroma cafelei făcute la nisip, dispunerea meselor și culoarea perdelei, mesele joase din a doua cameră, desenul ceștilor (într-adevăr și ceștile, așa cum erau în urmă cu patru ani), figurile aceleși (întunecatului Fevzi cu veșnicii raiți maronii, farmacistul blond, cu privirea ștearsă, ca a păpușilor: de ceară, doctorul scund, gata oricînd să zimbească, agronomul subțire, „blindul nostru turc de toate zilele“, învățătorul Jenică, veșnic setos, veșnic turtit de alcool, dar bun ca un

copil etc., etc.) și totuși această conversație care nu se leagă, Horia, Pictorul, da, într-adevăr, El). A început să nu-mi mai pese, spune Horia (în sfîrșit, conversația) și de cînd nu îmi mai pasă totul merge bine. Serile nu mă gîndesc decît la ce-am să predau a doua zi. Gabriela ta mă înțelege din ce în ce mai bine. Lena (s-a însurat și n-am aflat decît aici, cînd am coborît din vapor, anul trecut cînd a făcut-o nu m-a anunțat), aproape că nu mă lasă să stau în casă, tot timpul mă trimite la ponton, acolo aerul e cel mai bun, spune ea și cred că are dreptate. Mai scrii, îl întreb și ochii-mi caută ceva (caietul albastru care nu-i lipsea niciodată, grija lui de a nu-l pierde) sigur, îmi răspunde cu glasul ușor atîns, scriu, citesc, totul e la fel. Zimbetul lui stingherit, regretul că am pus o asemenea întrebare, și caietul tău, o, nu-l mai am. Ploaia aceasta care continuă să cadă, siluetele șterse care trec prin fața ferestrei, drumul aproape albastru ce duce spre ponton și zgomotul sirenei, vasul este probabil foarte aproape de ponton (femeile încep să se agite, își strigă copiii care se hirjonesc ceva mai departe, în nisipul ud, trag sacii după ele și se apropie de rampă în vreme ce bărbații le privesc nepăsător și scupîndu-și țigările în apă sau trîgînd ultimul git de țuică, „domnii“ stau mai la o parte, cu bilețele de clasa întâi bine strînse în podul palmei, făcîndu-se că ignoră hainele boțite din jur și mirosul greu

de pește — pină și părul copiilor miroase a caras —) pasărea aproape adormită care taie aerul cu o singură mișcare de aripă și din nou fetița cu funde galbene ajunsă lîngă zidul cenușiu al ceasornicării, privind fascinată la calul negru, nemișcat în pulberea aurie a ploii, cu coama lui nefiresc de lungă ca o eșarfă de mătase sclipitoare, pentru întîlnirea noastră, aud, e glasul Pictorului, dar nu mă întorc, paharele se ating, și totuși ar trebui să fiu alături de El, dar zgomotul sirenei se aude din nou și iată, iar se modifică ceva (vaporul ca o uriașă pasăre albă se desprinde ușor de mal, se leagănă și pornește greoi, imaculat în aerul încărcat de umezeală), ce faci, nu bei, mă întreabă Pictorul, nu, îi răspund, mă gîndeam, lasă-mă puțin. Și deodată izbucnește lumina, ușor difuză, încărcată de căldură, iată Dunărea scinteind în bătaia soarelui, cu punctele ei roșii și galbene, mica barcă de lemn aproape putrezit stă nemișcată, Horia ride absent, Pictorul îmi întinde mina și iată-ne toți trei aprinzîndu-ne țigările în aerul acesta aburit de puterea soarelui, Pictorul privește peste capetele noastre, în apă, ochii lui sînt departe de noi, Horia zimbește fără să mă privească, Kavafis, îi spun și tresare, da, într-adevăr, Kavafis, îmi răspunde, ce ciudat și eu mă gîndeam tot la el, apa, cu siguranță, zic, apa și aerul și zidurile care nu există. Discuția începută fără mine,

(despre meciul ce urmează să aibă loc, a doua zi, duminică, cînd toată suflarea va fi acolo, pe stadion, să-l incurajeze pe jucătorii localnici), vocile care se ridică și coboară, se întretaie, iată unele peste celelalte, se grăbesc, revin, se reped ca să fie întrerupte apoi de altele, ploaia care continuă să cadă, dar mărunt, aproape invizibil, din nou aburul umez al cafenelei și privirea mea care nu se oprește pe nimic, voga înregistrare a celor ce trec dincolo de geam, galbenul fundelor fetiței (probabil nu s-a clintit de lîngă zidul cenușiu al ceasornicării), pata neagră (calul, desigur), întoarcerea privirii, învățătorul Jenică de la celălalt colt al încăperii se uită la mine, poate nu mă vede, haina-i atîrnă strîmbă într-o parte, se întoarce și vrea să numere paharele de pe masă, greșește numărătoarea și o ia de la început, perdeaua roșie se mișcă, cineva a atîns-o probabil, aștept să apară dar totul rămîne ca mai-nainte, și deodată simt CEVA, Pictorul MĂ PRI-VEȘTE, pupila îi tremură pentru o clipă ușor, totul scade, totul se topește, glasurile se sting, ploaia încetează, pereții se năruie fără zgomot și nu rămîne decît privirea aceasta a Pictorului, OCHII LUI, NEMIȘ-CAREA OCHILOR LUI. Lumina începe să scadă, aerul se răcește ușor, ploaia se aude acum ca un tropăit înăbușit și îndepărtat, tranzistorul e dat mai tare (cițiva bărbați se răsucesc incomodați

spre teighea, Nighear e întoarsă spre raftul cu băuturi și nu-i vede), perdeaua roșie se mișcă din nou atînsă de vreun scaun, ușa se deschide (cineva a ieșit probabil) și aerul umez imprășteie pentru o clipă fumul, întorc privirea, iată lumina din ce în ce mai estompată, direle de ploate cenușii și fetița cu funde galbene ajunsă lîngă calul negru, cu coama lucioasă, mina ei ca o pasăre subțire abia atîngîndu-i pîntecele ud, mina ei care descrie arcuiri de cerc pe deasupra coapsei lor lui, trece ca o boare peste picioarele subțiri, frîmțitate de un tremur ușor, ploaia care cade subțire, apoi tranzistorul și din nou VOCEA învățătorului cu ochii înroșiți de alcool, aburul cafenelei. Fevzi, perdeaua roșie nemișcată de data asta, Nighear trecîndu-și mina prin păr, ușa împinsă ușor de vînt, masa aceasta de lîngă fe-reastră, foșnetul vocilor, obrazul sters al lui Horia, privirea Pictorului (poate mai obosită acum, în clipa asta), ce facem cu fotbalul de mine, îl întreb, zimbetul ușurat al Pictorului, animația, intrarea vocii mele printre celelalte (sunetul ei strident o să mi-l amintesc mai tîrziu), privirea fugară pe fe-reastră (fetița cu funde galbene și calul negru se preling pe lîngă zidul ceasornicării spre drumul cenușiu care duce la ponton), oboseala, cafelele aduse de Nighear, oboseala, muzica tranzistorului, OBOSEALA.

MAGDA DINESCU

O poetică a fericirii

Personalitatea dar, mai ales, chipul lui Eminescu i-a captivat de-a lungul anilor, pe artiștii noștri plastici și în special pe sculptori — Frederick Storck, Oscar Spaethe, Gheorghe Anghel, Ovidiu Maitec — care au încercat să dăreze poetului o efigie perenă. De fiecare dată însă, indiferent de formula stilistică adoptată, asemănarea ori concordanța cu mătură documentelor era păstrată până la un punct după care, expresia dorită de autor dădea chipului o anume semnificație, emblematică. „Sufletul unui artist nu este înțeles de pietrarul care îți va tăia opera după un model în gips; numai mina artistului autor poate să însuflețească cu adevărat marmora”, spunea marele trucidător în piatră Storck, autorul unui remarcabil portret cu tăietură fină, clasică de o nobilă „simplitate în măreție”.

Spre arhetip s-a îndreptat și Gheorghe Anghel. Fără să fie rigid, dar solemn până la hieratism, „Eminescu” din urmă e senin, echilibrat: e purtător de ideal. Dacă la Oscar Spaethe figura poetului privea spre mare cu muza veghindu-i liniștită meditația, „Eminescu” lui Maitec are zvițet și nerv, are mișcare și patos romantic, are ardere lăuntrică.

Dar, poezia lui, universul operei sale rămăsese, pentru mult timp, un teritoriu de care nu au îndrăznit să se apropie artiștii plastici.

Drumul de la dramatica trecere prin viață a lui Mihail Eminescu și substanța poeziei sale, până la exprimarea lor adevărată, profundă și fidelă, într-o imagine artistică de sinteză e întotdeauna un drum lung și deloc ușor.

Fascinați mereu de acea mistuire tipic romantică, artiștii au încercat să-i găsească un echivalent plastic. Mai simplu le-a fost atunci când au trebuit să evoce imagini, scene sau eroi din poezia de inspirație istorică sau de atitudine politică. (De exemplu basorelieful cunoscut „Sculați voi oropșiți ai vieții!” de Ion Jalea sau episoade din „Scrisoarea III”.

Poezia de meditație filosofică sau chiar basmele au ridicat bariere greu de trecut în atmosfera care trebuiau să o recompună nu doar în conformitate cu

Între elemente, nu e nici o tensiune, doar că focul și greul pământului nu se văd, nu se simt, iar apa și aerul își asumă responsabilitatea plămădirii și animării întregului univers, de unde și senzația de ușor, de zbor, de plutire și aspectul curceritor al transparențelor și fluidităților străbătute de lumini multicolore.

Mai important decât toate, rămâne însă, exercițiul artistic prin care Ligia Macovei elaborează o poetică a fericirii care constă în trăirea fără remușcări a frumuseții și a unei stări aparte de bine, învecinată cu visul, dar un vis — veghe, lucid și deloc himeric. De aici, o anume detașare față de frumusețea copleșitoare a peisajului care nu devine astfel strivitoare sau obositoare, întronind contemplarea înțeleaptă și dezinteresată a frumosului asemeni rostuirii unui gând.

În această atmosferă unde totul e abur, nor, reverie și lumină revelată, corpurile sînt despămîtenite și imateriale.

Există în ciclurile eminesciene ale Ligiei Macovei și suavitate și pace, și tandrețe și blîndețe, și moliciune și gingășie, și candoare și știință, dar există totodată, tumult și răzvrătire, crispate și tristețe, jale și înțelepciune, asprime și duritate. Uneori par (dar nu sînt) idilice; alteori, de o cutremurătoare melancolie, imaginile ei oferă un suris inocent sau un zîmbet resemnat, evocă ofranda sau refuzul, mărturisesc cuvîntul sau fapta, sugerează dorința sau încercarea și sînt, până la urmă, doar viață și moarte.

Și nu întîmplător, ultima operă din această suită, o marină, poartă chiar titlul preluat din „Postume”: O armonie care capăt n-are. Este una dintre cele mai frumoase piese din monumentală întreprindere a „Itinerariului” suav și concis totodată, construit ca o sinteză a ideii de stingere la malul mării în care se imbină motivul central „Mai am un singur dor / În liniștea serii / Să mă lăsați să mor / La marginea mării” cu variante din poeziile Voi adormi..., Nu voi morim bogat, iar cînd voi fi pămînt.

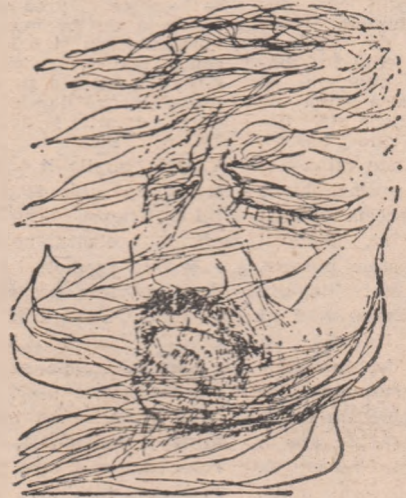
Pe fundalul unui peisaj marin se conturează „Sute de catarge / Care lasă murlurile / ”; în prim plan, brațele năpădite de verdeață au transformat catargul unei corăbii eșuate într-un copac, sugerînd fastul fanat al naturii, la ceasul cînd vara alunecă spre toamnă. Pe mal, poetul, izolat de ciocotul vieții, împărtășește momentul vestejirii vegetale: „Și nime'n urma mea / Nu-mi plîngă la creștet / Frunzișului vested / Doar vîntul / Glas să-i dea”, știind că eterne ramin zbatul valurilor ca un cîntec nostalgic și dorul păsărilor pentru depărtări:

„Stol de cocori
Apucă-n tinsele
Și necuprinsele
Drumuri de nori

Sboară ce pot
Și a lor întrecere
Vesnică întrecere
Asta e tot”.

Sau, cum ar spune Arghezi: „văzută-n dunga vremii, moartea e poezie”.

SIMONA VĂRZARU

semnificația versului ei și, în consonanță cu sonoritățile și ecoul lor interior. Dintr-un artist, Ligia Macovei s-a apropiat cu statornică dragoste de opera lui Eminescu, desenator și un pictor dotat cu un talent de excepție prin robustețe și profunzime i-a uimit întotdeauna prin siguranța liniei trasată fin, cu negru pe alb, dînd paginii, în ciuda involburării formelor, o austeritate inedită atîngînd, în motivele eminesciene, virtuozitatea. Din 1950 cînd a ilustrat poemul „Călin” și pînă în 1978 cînd a deschis la Muzeul Literaturii Române expoziția „Itinerar eminescian”, Ligia Macovei a căutat fără încetare să dea imaginilor și metaforelor poetice echivalent plastic al unor corespondențe cătătoare de sinestezii. De aceea, imaginile sale trăiesc independent de volumele tipărite pentru care au fost gîndite, iar experiența „libertății” lor s-a verificat „pe viu” în '78 ca și în '86, dovedind că ea nu s-a instaurat niciodată în postura de comentator în imagini al poeziei eminesciene, ca un traducător sau ca un ilustrator.

Astfel, pentru poezia de meditație filosofică ea a ales simplitatea carteziană (uneori) a liniei trasate în peniță și sobrietatea tușului negru; pentru poeziile de dragoste, desenul baroc și fluiditatea acuarelei, iar pentru poeme compoziția luxuriantă, feerică, aproape deloc figurativă, cu aluzii prin pete de culoare la cer, apă, nor, pămînt; abur, gînd, vis, totul e unificat și încorporat în aceste aurore boreale grele de înțeles.

După „Lucașfărul” din 1964 sinteza realizată în 1978 reflectă încercarea de a traduce prin culoare ca la simbolizii, dar și, în egală măsură, ca la abstracții lirice, stări de spirit fără formă, fără contur clar care delimitează restrictiv, construind un fel de a trăi întîlnirea cu poezia și transformînd-o într-o experiență a întîlnirii cu Eminescu: una dintre infinitele posibilități smulse virtualității în care se poate descifra lirismul unui tempo interior, elegiac, abstras clipei, confundat „în ceruri multe”.

Sub semnul romantismului*)

Din nou pe un podium bucureștean (în decurs de două săptămîni), de această dată pe cel al Orchestrei simfonice a Filarmonicii „George Enescu”, Ilarion Ionescu-Galați ne-a propus un cu totul alt profil dirijoral. Dacă în Studioul de concerte al Radioteleviziunii el a optat pentru o sobrietate austeră chiar, pentru monumentalitatea arhitecturilor sonore (opțiune adecvată programului înscris pe afiș), de această dată bagheta sa a părut învaluită în căldura, emoția și patosul de factură romantică, o astfel de inclinație fiind relevată și de selecția sa repertorială ce a culminat cu Simfonia a III-a în Fa major de Johannes Brahms.

Un romantism distilat în retortele celui mai fin profesionalism, creionat cu echilibrul construcției și cu o vibrantă trăire s-a degajat și din Cantata pentru cor mixt, cor de copii, orgă și orchestră „Pro humanitate” de Alexandru Pașcanu, opus în primă audiere. Dacă ar exista o astfel de categorie componistică, lucrarea ar putea fi denumită un „eseu simfonic”, vocal-simfonic mai precis, cu o evidentă dramaturgie interioară concretizată în contraste și suprafețe pregnant individualizate, cumîndu-și valențele expresive în slujba elocvenței mesajului intrupat în sunetele partiturii. Prin „globul” imaginației sale, autorul face să se întrezărească tablouri de o mare varietate, de la melopeea de tip bizantin la ecourile cîntecelor pentru copii ce-i poartă semnătura (Ah, ce bucurie), întregul „peisaj” evocat purtînd pecetea limpezimii și rafinamentului armonic și timbral. Concizia specifică lui Al. Pașcanu — simbol al esențializării și, parcă, al unei riguroase exigențe — apare materializată aici în cristalele acestui „mozaic”, avînd fiecare în parte și toate la un loc o puternică forță imagistică, plămădită deopotrivă din candoare și poezie ca și din vigoare și tensiune dramatică — un vâl de emoții artistice măiestrit țesut, împletit din transparență și consistență.

Prezența lui Tihon Hrennikov pe scena Ateneului ne-a pus în fața unui veritabil eveniment, în egală măsură prin prestigiul său impozant ca și prin faptul că

ne-a relevat aceeași personalitate într-o dublă ipostază: cea de compozitor și de solist al propriei sale creații, deci o prezență ce continuă parcă marea tradiție romantică a celebrelor autori-virtuozi.

Ca pianist, Tihon Hrennikov a impresionat prin forța sa de transmitere a gândului componistic, prin tehnica sa viguroasă, imprimînd siguranță și soliditate edificiului interpretativ. Concertul său nr. 3 pentru pian și orchestră (oferit în primă audiere la noi) străbate și absoarbe parcă câteva epoci de cultură muzicală pentru a le fuziona într-un întreg de ample proporții, statuar conceput, vîdînd clasicism în evoluția discursului sonor, fior romantic în arcurile și elanurile expresive impunătoare, dar și — pe alocuri — irizări impresioniste ale planului orchestral și, mai ales, modernitatea limbajului modal, dăltuind o largă diversitate de tonuri, de la cel elegiac la cel strălucitor, dezlîntînd puteri clocotitoare. Fermitatea dialogului solist — orchestră (cînd rupt, frînt, dar plin de culoare, cînd depășînd parcă în nuanțe estompată o discretă și învaluitoare sensibilitate) a pus în lumină o retorică pianistică, bazată pe forță și nu pe agilitate, convingătoare și prin știința componistică și prin cea a talmăcirii.

În final, Simfonia a III-a de J. Brahms a cunoscut o versiune trăită îndeosebi în sfera liricului (excesiv de evidențiat poate în cea de a treia mișcare); au existat și unele accente monumentale — mai pregnante în ultima parte — dar totul a părut vizibil marcat de efuziunile căldurii expresive, de o cantabilitate îngroșată parcă de urmărirea fiecărei fraze, pierzînd din vedere construcția întregului, diluînd temporile, îmbrăcînd claritatea și discreția tipică marelui hîmburghez într-o luxuriantă barocă de sensuri expresive, bolite cu atîta generozitate încît... ni s-a părut prea multă.

ANCA IOANA ANDRIESCU

*) Concertele Orchestrei simfonice a Filarmonicii „George Enescu”, Ateneul Român, 18, 19 decembrie 1986.

Esteticul de lingă noi

În fața ușilor închise

Modestia casei românești n-o putem interpreta ca o lipsă de ambiție, ci ca o atentă potențare a monumentalului. În acest sens masivitatea porții maramureșene asociată transparenței gardului cu uluci creează aparent o contradicție de scară cit și de interpretare a ccranului privat-public. Gestul fără fidelitate față de sistemul succesivelor planuri de întrepătrundere interior-exterior subliniază paradoxal nu un orgoliu gospodăresc, ci un respect al ospitalității. Ideea de „a intra frumos și ocrotit” în spațiul odihnitor al casei se manifestă în complexa decorație încărcată de simboluri a porții.

Făcînd o reducere de scară și fără să desacralizăm ne punem aceeași problemă la nivelul locuinței colective contemporane. Extensia spațiului public spre interior, în holuri, case de scară, lift, obligă la o altă relație cu spațiul privat, de care e despărțit doar printr-o ușă.

Atitudinea față de acest spațiu care este comun, dar nu anonim, se transformă într-un semn al coeziunii și respectului reciproc al comunității locatarilor care poate sau nu funcționa optimal. În schimb acea graniță spre universul familiei, care este ușă, banala ușă de apartament devine un semn, o amprentă a locatarului. O excursie pe scara unui bloc contemporan poate să dea oricui dovada acestor afirmații, căci este imposi-

bil ca zecile de uși să se păstreze în uniformitatea lor inițială. Privindu-le încercăm să citim fizionomia, aspirațiile, gusturile celor „din spatele ușilor închise”.

Uși masive de stejar cu tăbii, cu clante grele de alamă ca de poartă de cetate, uși „sculptate”, „florentine”, uși cu aplicații de frizuri și medalioane de plastic, uși cu întarsii de diverse tipuri de furnir; uși cu baghete modelate clasic cu ove, uși cu diverse tipuri de soneti, de vizoare și de etichete, din alamă, din bronz, din plastic, uși cu multiple ștergătoare de picioare, cu preșuri uzate, cu împletituri de paie, cu covorașe, cu becuțele de veghe, cu ghiveciuri sterpe în suporturi de fier forjat, cu peisaje rupte din calendare pe pereți, uși după uși îmbolnăvite de dorința de a ieși din anonim, de a invita în mod diferit înăuntru.

Nu sîntem pentru uniformitatea preșurilor, vizoarelor, clanțelor sau cărților de vizită, dar excesul de ospitalitate decorativă cade uneori în kitsch, modestia fiind o dimensiune intrinsecă a esteticului și un gest de respect interior pe care banala ușă de apartament ar trebui să-l oglindească.

CRISTINA SUCIU MOSCU

NICOLAE PANAITÉ (Iași)

„Limba română se va impune în marele edificiu al universalității”

1. Are influență asupra creației dumneavoastră spațiul în care trăiți și munciți? Dacă da, în ce sens?
2. Cu cine vă simțiți solidar din tînăra generație?
3. Există o tînăra generație risipită în întreaga țară. Ce prejudecăți stau în calea afirmării ei?
4. Ce a făcut și trebuie să facă „Suplimentul” pentru afirmarea acestei generații?

1.2. Spațiul în care trăiesc și scriu are influență asupra mea, numai în măsura în care el, spațiul, cuprinde în perimetrul său acea „trusă” binefăcătoare (binefăcătoare deoarece pentru un timp, mai mult sau mai puțin, depinde de la caz la caz, impricinatul — a se înțelege creatorul — este golit de povara asimilărilor și arderilor) care aprinde lanternele adevăratei creații.

Am descins în Iași în 1968. Aici am întâlnit, în persoana poetului Ioanid Romanescu omul pe care, într-un fel, îl „căutam”. Ioanid Romanescu m-a debutat prin anii '72-'73 în **Convorbiri literare**. În intervalul imediat următor m-am găsit cu poezii Adi Cristei, Aurel Stefanachi și Cassian Maria Spiridon; încă de la început, ne-am împrietenit (lucru valid și astăzi și, sper, și în viitor...).

Nu știu de ce, dar viziunea noastră despre actul creației în sine, despre semnificațiile lui, avea prea multe puncte comune; parcă ar fi fost totul ceva planificat, stabilit de înainte...

De fapt, împreună cu poezii Adi Cristei, Aurel Stefanachi și Cassian Maria Spiridon am fondat, la Iași, în anul 1980, **Studioul de poezie**, iar în 1981 am scos (în manuscris) primele și ultimele, până în prezent, trei numere ale revistei literare **Apeiron**. Iașul de astăzi are, sint convins de aceasta și nu numai eu — pentru cel care vine — ca și acum un secol, acea dotare ambientală de care aminteam la început.

3.4. Mă simt solidar cu acei autori care au respect, seriozitate și vocație adevărată pentru actul scrisului, acest lucru torturant și binefăcător în același timp, operele lor fiind un bun fortificant spiritului meu.

Îmi plac un singur fel de cărți: cele care mă „infierbin-

tă”, care mă „eliberează”, care, cum să spun, mă pun pe treabă, deci: cărțile mari. Din nefericire, mai apar cărți anemice, tendențioase, scrise pentru a epata, sau pentru a fi cu orice fel originale. Sint și situații de acest fel, dar ele nu vor dăinui în timp; istoria a demonstrat și va demonstra lucrul acesta.

Am mai spus: nu dorința, nu conjuncturalul, nu programarea, nu exagerarea propunează și certifica valorile, ci altceva: un **inauntru**, niciodată vizibil, niciodată palpabil, dar tot timpul într-un continuu neastimpăr și totemică nemulțumire, care vine și sălășuiește în ființa ta, iubite și adevărate autor, odată cu prima mișcare, cu prima privire, cu prima gingureală în acest univers.

În toate vremurile și în toate ținuturile României au fost, sint și vor fi personalități artistice de certă valoare. Spun aceasta, ținând cont de înaltele valențe spirituale ale minunatei noastre limbi românești. Marele savant Mircea Eliade spunea că „limba română este limba în care visez”. Această strălucită cugetare, plină de nebănuite frumuseți și de adinci răscoliri, aduce în prim planul lumii spirituale un mare adevăr, care, în ultima vreme, a confirmat, așa cum spunea ilustrul congener al lui Mircea Eliade, filozoful Constantin Noica, resursele inestimabile ale limbii române, în contextul celorlalte.

Limba română se va impune, într-un viitor nu prea îndepărtat — mărturie importante au apărut deja în lume — prin produsele spirituale ale creatorilor, ca una dintre limbile capabile construcției și înaltării de noi plăceri în marele edificiu al universalității.

Editurile, prin oamenii de spirit care dau drumul cărților spre cititor, ar trebui să pre-

zinte un interes mai mare și în mod constant debutanților, în genere, literaturii tinerilor. Avem, astăzi, scriitori — editori foarte buni, nume de mare rezonanță care, pe lângă cărțile ce le plămădesc ei înșiși, vergează ca să ajungă sub tipar acele manuscrise care vibrează profund, care cuprind „noul” în înțelesul de asimilare și continuare a produselor perene ale spiritului, și ai căror autori au adevăratele menire să înalțe piramida valorilor cu acel adaos (athos!) pe care personalitatea creatorului este în măsură să-l realizeze. Trebuie amintit aici spusele marelui poet Alexandru Philippide referitor la creație: „mai întâi talentul, dar fără cultură, muncă foarte multă, spirit critic și auto-critic, talentul se închircește și moare”.

„Norul de marmură”, (1981) — Editura Cartea Românească și „Alegerea copacului roșu”, (1985) — Editura Junimea — sint cele două volume de versuri publicate până în prezent de mine. Lectorii acestor cărți sint Mircea Ciobanu și Doina Florea Ciornei.

Suplimentul a făcut, încă de la început, lucruri sănătoase, serioase și foarte bune pentru afirmarea multor scriitori tineri.

Ce se poate spune? Este faptul că s-a imprimat o anume consecvență în publicarea și susținerea unor anumite nume ale tinerii generații, lucru de altfel bun și necesar dacă, în același timp, s-ar fi fost în seamă și alți autori care, poate, ar fi meritat la fel de multă atenție.

Deci o mai reală, omenească și echilibrată privire înspre cei care vin, din partea Suplimentului ar fi, cred eu, necesară. Adă.

Un act fundamental de cultură

A te incumeta să scrii istoria limbii române este, din punctul de vedere al specialistului, un gest de curaj, dar foarte mulți cititori ai unei asemenea opere se pot întreba, totuși, de ce, parcursind pagini în care totul pare limpede și precis.

Vicisitudinile prin care poporul nostru a fost nevoit să treacă de-a lungul istoriei sale frământate au dus la apariția unor imense dificultăți în fața cercetătorului istoriei limbii. Că limba română își are originea în limba latină, bazată fiind în același timp pe un „substrat” traco-geto-dacic, este un lucru pe care nici un om serios nu-l poate contesta. Dar lipsa documentelor scrise pentru o bună bucată de timp, influențele de tot felul pe care românii le-a asimilat subordonându-le sistemului ei — fundamental latin, de altfel — „misterul” rezistenței românei în condiții istorice și politice subviri fac din studiul istoriei limbii române o adevărată aventură a spiritului.

Într-o asemenea aventură s-a angajat, cu mai bine de cincizeci de ani în urmă, eminentul lingvist, academicianul Alexandru Rosetti.

Avem astăzi ediția definitivă din Istoria limbii române. Este o carte de maximă importanță pentru oricine dorește să aibă o imagine cuprinzătoare și lucidă asupra tuturor problemelor pe care le-am enumerat mai sus ca și asupra multor altor aspecte generale sau de amănunt. Fără dicțoași. Fără considerații subiective. Deci într-un totul științific.

Orice știință care vrea să se afirme ca atare se bazează pe fapte și pe legi. Este exact principiul metodologic dominant al lui Al. Rosetti. Aceasta duce implicit la o anumită sobrietate a exprimării, dar, pe de altă parte, oferă în felul acesta și cea mai solidă bază pentru stu-

dii și interpretări derivate.

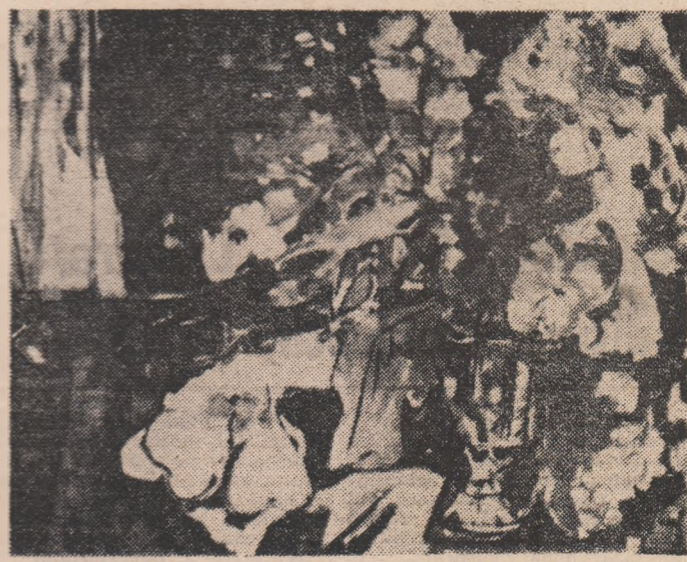
Din afirmarea hotărâtă a latinității limbii române se desprind în mod logic tezele unității și continuității sale, atât sub aspect general, la nivelul sistemului, cit și la nivelul realizării în variante specializate, între care „limba română literară” ocupă primul loc. Această poziție a autorului este firească, acad. Al. Rosetti fiind, împreună cu B. Cazacu și L. Onu, și autor al unei impunătoare Istorie a limbii române literare.

Ce reprezintă pentru cititorul anului 1986 o lucrare ca Istoria limbii române de acad. Al. Rosetti? În primul rând, o sursă de date de neocolit pentru orice cititor interesat de problemă, specialist sau amator. Spunind „date” nu înțelegem neapărat faptele ca atare, ci mai ales organizarea lor riguroasă. Căci cartea este și un exemplu de metodă și interpretare științifică, valorificând critic datele anterioare furnizate de alte lucrări, românești sau străine, respingând cu intransigență teze fanteziste și afirmând numai principii care se pot susține pe baza celor mai stricte demonstrații lingvistice.

Anexele bogate, cuprinzând studii asupra unor aspecte particulare dau o anumită „culoare” monumentalei lucrări, justificând, credem, ideea de „aventură spirituală” pe care o avansăm la începutul acestor note.

Principala trăsătură a cărții este însă valoarea ei științifică și enciclopedică. Lucrarea de referință, indispensabilă oricărui cercetător în domeniul lingvisticii românești, Istoria limbii române a academicianului Alexandru Rosetti se înscrie în rindul contribuțiilor fundamentale la consolidarea culturii românești moderne.

CEZAR TABARCEA

Scriitorii tineri și cărțile lor

Aurel Pantea

Cu prilejul unui imposibil de finalizat serial de dialoguri cu tinerii scriitori pe care îl port datorită generozității revistei „Tribuna”, am descoperit o serie de lucruri (stări), fenomene deosebite în sinul tinerii generații de creatori. Unele au ajuns la cititori prin intermediul revistei, altele rămân în memoria mea, discuțiile dinainte sau de după dialog, scrisorile pe care le primesc de la colegii mei constituind adevărate pagini de critică și (mai târziu) de istorie literară destul de zbu-ciucimată. Printre altele, foarte interesantă mi se pare a fi „scara de valori”, desigur extrem de oscilantă, magmatică pe care și-o fixează fiecare autor atunci când își judecă propria colecție de scris / generație.

În această privință, un caz bun de semnalat este cel al lui

Aurel Pantea. Amintit de marea majoritate a colegilor săi atunci când se discută despre cei mai valoroși scriitori tineri, totuși poezia lui mi se pare că nu se bucură de atenția cuvenită. Desigur, vorbesc de o „atenție” scrisă, de „prezență” în actualitatea literară prin poezie tipărită, prin comentarii, participări la o serie de anchete, mese rotunde etc. Fenomenul este greu de explicat numai în parte...

Fost echinoxist de vază, Pantea a debutat editorial chiar în anul care numește această generație — 1980 cu volumul **Casa cu retori**, în urma obținerii premiului de debut al Editurii „Albatros”. De departe poezia acestui poet se caracterizează singură printr-un vers care mi se pare emblematic pentru modalitatea lirică ce pare a se

trage la dusele mantalei lui Nichita, dar cu cit te adincești între culturoasele-i imagini, desesperei că a fost doar o plăcere care se șterge singură și rusinata. Practic, versul cu pricina spune doar atât: „...și m-am născut prin expresii severe...”, însă numai în contextul larg al poemelor din prima carte poți să-i intuiești formidabila capacitate de a subjuuga, de a lua în stăpânire materia poetică, de a-i crea acea stare de **incisivitate poetică**: „Primele au venit mamiferele / și au găsit mușonii și carne fragedă / pentru ună vorace, fără măsură / poeziei de instincte (acum / mă opresc să mai descriu peisajele acestea neteritoriale, / elipsa prezentă e incisivă, deci, în continuarea cu frenetic / sarcasm / un om își descoperă umilitate, cu dexteritate / dănd pâlăna lângă inima sa maleabilă: pe sub fereastra / mea / tănuț în propria lui importanță trece un om de vază, / armonie / ierarhică), apoi am închis paranteza și am riscat / o nouă eclipsă a timpului, plus sansa de a ne uita înlă / untru / poemului fără vreo gra-

ție fiindcă, oricum, nu mai sint / cuvinte, numai spelunci și deja au venit mamiferele, / blind să-mi adulmece inima / ca pe-o apă veche.” (Sansa de a ne uita înlăuntrul poemului).

Dar în primul rînd poezia lui Aurel Pantea se remarcă prin incisivitatea limbajului, prin insolita putere de „lucru” a cuvintului și prin eliminarea „liantului”, a expresiilor de umplutură (așa zis cerute de clasa dicției) care au darul de a „perora” pe lângă poem, a îngrosa rîndurile submateriei neavute, „artizanale”, într-o structură bine articulată. De cele mai multe ori propoziția poetică e tăiată pe neașteptate la mijlocul versului, te obligă să expiri aerul neînțelept, viciet din plămîni, pentru a inspira altul, curat.

Cea de a doua sa carte **Persoana de după amiază**, tipărită în anul 1983 la Editura Dacia, continuă prin cele mai multe dintre poemele cuprinse, cartea de debut, probabil, umplu un „gol” resimțit de poet a exista în prima carte. Se pare că a dispărut puțin din incisivitate, din duritatea energetică a limbajului, poezia devenind mai

rafinată, as putea zice chiar în „spiritul” poeziei primilor echinoxisti: „Insuportabilul / din celulele mai subțiri decit mîinile / unei domnișoare din secolul trecut, / mai fragil decit fungeii / ce apar toamna din dezmembrate / chipuri nepriete demult”. (Lectura poemului).

Prin viziura poeziei din **Persoana de după amiază** se vede de cele mai multe ori pină în măruntaiele lucrurilor și ale fenomenelor naturale, dar cel mai adesea, trupul zimțat al poemului surprins în timp ce se scrie, în timp ce a citit și chiar atunci cînd acesta odihnește între filele netăiate ale cărții. Tot în cea de a doua carte apar citeva surprinzătoare poeme în care orașul e privit prin viziura tragică a pămîntului, a „chintalelor de pămînt” din memorie...

La numai două cărți Aurel Pantea e un poet recognoscibil fără eforturi suplimentare, așa zice chiar de o maturitate egală celei recunoscute lui Matei Vișniec.

VALERIU BĂRGĂU

**Incursiuni
în Mărginea
Sibiului**

O clasică analiză etnografică ne oferă un colectiv de specialitate de la Institutul de cercetări etnologice și dialectologice și Muzeul Brückenthal sub coordonarea regretatului C. Irimie și a lui N. Dunăre și P. Petrescu. Canonică în formă, lucrarea impune printr-o deosebită minuțioasă descriere și acuritate științifică, punând în valoare câteva din particularitățile rezistente ale unei zone cu o inconfundabilă pecete umană și socioetnografică. De fapt, Mărginea Sibiului (Editura Științifică și Enciclopedică, 1983) continuă un amplu program de cercetare, din care dispunem deja de un număr apreciabil de lucrări, program care are scopul declarat de a încerca să imortalizeze tiparele civilizației materiale și spirituale a populației montane. Într-o manieră responsabilă și prudentă, un pumn de cercetători se consacră de decenii acestei munci relativ anonime, nu prea spectaculoasă, dar utilă până la necesitate absolută. Nu vom găsi prea multă teorie în aceste lucrări și nici prea multă conceptualizare. Dar câteva capitole („dimensiuni”) sunt mereu prezente, invitând la comparație și efort de sinteză.

Aria de cercetare este precis delimitată: „Satele de la marginea munților (numiți, prin analogie cu ai Făgărașului, Munții Sibiului), dar și de la marginea a ceea ce s-ar putea numi, tot numai prin analogie, deci fără temeiuri istorice, Țara Sibiului (zona centrată pe orașul Sibiu) fiind vorba de o formă tipică de contact între munte și șes, poartă numele de Mărginea, Mărginea sau Mărginea Sibiului, iar locuitorii lor numele de mărgineni, vestiți toți, de la boișeni până la jinari, pentru creșterea vitelor, dar mai ales pentru oieritul lor. Satele acestea, înșirate pe marginea munților sibiieni, „ca măr-

gele pe apă”, înconjoară spre șud și vest, cu unele așezări intermediare, renumita „cetate” medievală a Sibiului, municipiul Sibiu din zilele noastre, constituind pentru acest mare centru urban, de la nașterea lui și până astăzi, cum a observat încă George Bariț, „o adevărată zonă agropastorală”.

În această zonă cercetătorii surprind procesul etnocultural în perioada unor prefaceri radicale, determinate de schimbarea masivă a condițiilor de viață din ultimele decenii. Înglobând un set de ocupații, o poziționare socială, o structură culturală și un stoc de memorie colectivă materializat în grai, arhitectură, unelte, port, obiceiuri etc. civilizația tradițională a mărginenilor este rezultatul unui continuu proces de sedimentare și selecție a unor influențe exercitate asupra nucleului structural. Acest nucleu este descris perfect în paginile bogat documentate ale lucrării de față. El presupune atât o conștiință specifică de grup („o conștiință a diferențierii”) cât și o psihologie individuală destul de pregnantă, aceasta din urmă, caracterizată prin dirzenie, relativă lipsă de comunicativitate, asprime, corectitudine a comportamentului și o adâncă stimă pentru contractele verbale referitoare la viața de zi cu zi. Particularități ale conduitei munteanului s-ar putea spune, cu o notă în plus pentru cinstea proverbială a celor din Mărginea. Și cum să poți avea o fire mai puțin prudentă și mai puțin bănuitoare când în lungul și periodicul drum al transumanței aveai tot felul de întâlniri? Spre sfârșitul secolului trecut, povestesc autorii, „un ger cumplit care a cuprins un grup de păstori ardeleni (în bălțile Brăilei) a înghețat toate viețuitoarele, oamenii, caii, oile, cizii, așa cum se găseau, în picioare, lăsând în urmă spectacolul tragic al unor „statui de gheață” săvârșite de natura nemiloasă prin aruncarea de polei și întinderea de poșghițe peste trupurile oamenilor și ale vitelor degerate și moarte de frig... Sintem deci departe de picturile și baladele idilice ale păstorilor care cîntă din fluier în urma unor turme răspindite pe pajști verzi și mătăsoase, scăldate în lumina soarelui, strălucite de maiestria muntelui și liniștea netulburată a pădurilor”.

Dar esența nucleului structural al civilizației zonale din Mărginea o constituie un sis-

tem de locuire, viețuire și ocupații care și-a pus amprenta asupra zonei, diferențind-o de cele din jur. Antrenanți în transumanță, mărginenii și-au refuzat orice „mărginire”, cum observă cu umor autorii și au impus anumite particularități vieții cotidiene, distribuirii rolurilor maritale, ocupațiilor complementare și perspectivei „medii” asupra lumii. Transumanța — care nu are nici o legătură cu vreo pretenție nevoie de schimbare, ci a fost și este încă determinată de necesitatea foarte terestră a nutrețului de iarnă pentru turme — a impus o structură specifică a relațiilor maritale. În familiile mărginenilor o bună parte a timpului femeia era stăpîna casei, asigurând atât funcțiile interne cât și cele de reprezentare în absența bărbatului plecat la șes și în luncile Dunării. De aici o egalizare a structurii maritale, și tot de aici marea importanță pe care mărginenii o acordă cuvîntului femeii. Din punct de vedere sociologic, familia măr-

ginenilor are o asemănare frapantă cu familia modernă, în care ambii soți lucrează (femeile mărginenine fiind specializate în industria casnică și comerț), ambii soți participă la realizarea resurselor familiale, dar femeia este cea care asigură circulația valorilor spirituale tradiționale prin educație și exemplu. Un alt argument pentru teoria sociologică afirmând că aceleași condiții creează aceleași efecte.

Împărțită în cinci capitole principale (zona, satele, ocupații tradiționale, meșteșuguri — industria — transporturi, artă populară), Mărginea Sibiului se constituie ca o lucrare de referință pentru subiectul propriu-zis de cercetare și aceasta este deja mult. Dar, trebuie să o spunem, în ciuda admirației necondiționate pe care ne-o provoacă lectura oricărei cărți de etnografie bine realizate, lucrarea de față are o anumită lipsă de unitate teoretică, fapt care nu afectează deloc valoarea ei științifică, dar îi limitează

numărul cititorilor și impactul cultural general. Căci, e sigur, în fața enormului volum de informații reunit în paginile cărții, lectorul și-ar dori o anumită tramă teoretică, în stare să-l orienteze prin labirintul faptelor și să-l conducă la formarea unei imagini conceptuale integrate despre specificul zonei. Am mai făcut această observație și nu este deplasat să o reînnoim: există astăzi un fond documentar extrem de bogat și de diversificat (în special pentru zona montană, mult mai puțin pentru zonele de cîmpie și foarte puțin pentru o regiune atât de surprinzătoare cum este Delta Dunării), privind caracteristicile civilizației de locuire și viețuire a populațiilor respective. Ar fi nevoie acum și de lucrări de sinteză care să impună o nouă paradigmă asupra evoluției culturii și civilizației noastre ca mod specific de existență. În acest fel actuala și vizibila discrepanță dintre nivelul descriptiv și capacitatea explicativă a teoriilor din acest spațiu de cercetare ar putea fi supraîmbrăcată, evidențiind noi piste de cercetare, noi concepte și noi argumente pentru conturarea profilului etnografic național.

Știm că ridicînd problema unității dintre teorie și cercetarea empirică în etnografie se ivește imediat pericolul de a minimaliza efortul de cercetare a zeilor de pasionați ai domeniului, care cu o răbdare greu de imaginat pentru cercetătorul din alte domenii, studiază în detaliu obiecte, obiceiuri și structuri comportamentale. Departe de noi acest gând: numai în prezența unei biblioteci de lucrări empirice, care pare adesea să te sufocă prin abundența detaliului și prin imensitatea materialului, se poate într-adevăr întreprinde efortul de sinteză. Nu ne vom referi la școala de etnografie britanică și americană — care este un bun exemplu — căci situația de acolo a fost mai degrabă derutantă decît normală: a fost nevoie de un cercetător francez, Cl. Lévi-Strauss pentru a impulsiona studiul teoretic al totemismului și înțelegerea epistemologică a logicii „sălbatică”. Dar va trebui să spunem că efortul de teoretizare cu materialul documentar de față îi conferă totmai acestuia calitățile indispensabile de idee relevantă pentru o anumită civilizație și un anumit dinamism cultural.

ALIN TEODORESCU

Număr ilustrat cu reproduceri după lucrările plastice ale LIGIEI MACOVEI

Un tânăr autor, o carte

**Gabriel Chifu — „Lamura”,
Editura Eminescu, 1983**

După o serie de experiențe poetice în care Gabriel Chifu își „forja” versurile la flăcările colosalelor biblioteci amintindu-le pe aceea, faimoasă, din Alexandria, iată-l, mai recent pe poet înfățișându-se într-o ipostază nouă, surprinzătoare, dar nu stridentă, cititorilor. Surpriza vine din evadarea autorului din canoanele unei lirici în care își câștigase un loc distinct, consolidat de o evidentă sensibilitate culturală, cit și de o erudiție prin care autorul se „autoașeza” într-o descendență spirituală atent delimitată: versul său pornește dintr-o viziune „culturală” asupra vieții, filtra, cu alte cuvinte, amănuntele de zi cu zi, evenimentele, biografismul prin grilele culturale, literaturizante, livresci. Fără a-și minimaliza în acest fel demersul artistic, poetul opunea pur și simplu vitalismului frust, febrilității notației gazetărești, la fața locului, calmul olimpien al lumii de gheață a ideilor, relaxarea retorică a celui ce și-a însușit temeinic lecția poetică tradițională.

În acest „paradis” al conceptelor, al echilibrului și absenței contrariilor și conflictelor dintre eul poetic și inconștientul lume, Gabriel Chifu propunea pe neașteptate o viziune mai dinamică, mai încărcată de nervii și singele existenței în stare pură, neprelucrate literar. Sufletul poetului participa la spectacolul unei comuniuni (greu de anticipat până atunci) între materialitatea surprinsă în „zidă-

ria” ei atomică, moleculară și inefabilul, incontrollabilul pendul al stărilor de spirit. Este o fază tranzitorie, nu lipsită de dramatismul unor rupturi cu propria manieră, ce caracterizează în bună măsură poemele din *O interpretare a purgatoriului*, Ed. Eminescu, 1982. Tensiunea trăirilor, intensitatea emoțională spargea tiparele culturale „animind” amorful, aprinzînd ipso-seria livrescă, inundînd materia cu marea singelui cotropitor: „Troptele de la intrare erau clapele unei orgi. / Cînd pășeau pe ele orga intona o missă ori un imn. / potrivit stării sufletești. // Vitraliile filtrau și segmentau lumina / în fasciole de greutate diferite incit / susurul lor compunea o desăvîrșită muzică. // Paturile imitau marea, pereții murmurau zilnic / poveștile unor cetăți scufundate. // Ferestrele încăperilor de la subsol se deschideau / într-un secol, / iar cele ale încăperilor din turn / se deschideau în alt secol. / (...) / Această casă făcea faima noastră / până am dat-o celui ce, / transformîndu-se în fir al Ariadnei, ne-a salvat pe Melanie / și pe mine din labirintul unui vis unde fusesem închiși. // (Casa care făcea faima noastră).”

Existența este încă fragilă, hipnotică, „labirint al unui vis”, stare precară de echilibru între real și iluzoriu, între ideal și realul degradat prin contactul cu efemeritatea contingentului. Văsurile acestui miraj sînt sfișiate de cite un poem de dragoste a cărui rafinată senzual-

tate corodează pereții unui vas în care se zbate închisă conștiința de sine a poetului: „tu / rătăcită în / arome și muzici / noapte de iubire / cu atîta dor te priveș / privirea mea îți tocește trupul / ca piatra drumului o talpă de ceară / Melanie privirea mea îți tocește trupul / ca piatra drumului o talpă de ceară / rămîne numai ce ascunsesse // un nor de / ceață iluminată sufletul tău? / trecutul tău? / un duh? / ceața de aur se risipește în cameră / din ea ai să te naști tu iar în zori? / din ea ai să te naști tu iar în zori?” (Ceața de aur sau un ritual laic).

Dacă *Realul eruptiv*, volumul din 1979, se încadra într-o mișcare generală mai largă în care poezia era adesea chemată să vehiculeze (să facă sensibile) aspectele teoretice ale „coboririi” roalului în poezie, dacă poetul de atunci era, în mod ostentativ, voit, declarativ, retoric, discursiv, în schimb, odată cu volumul *Lamura*, Ed. Eminescu, 1983, Gabriel Chifu pare a-și fi redobîndit un echilibru nu atît al stărilor de suflet (în definitiv, poetul nu a fost niciodată un „coleric metaforic, un impulsiv”, cit al expresiei acestor stări.

Versul sincopat, tăiat parcă după eurtimia marilor mecanisme, alert, grăbit să explodeze într-o imagine șocantă, să „declare”, să „pretindă” ori să „exploare”, fără a-și acorda răgazul sugestiei, al însușirii, redevine curgător (dar nu calm), urmînd „firul” unei rostiri care a găsit, parcă, drumul de ieșire din labirintul livresc și tehnocratic deopotrivă. Poetul este martor contemplativ al unor peisaje „mișcate” de pulsația neuronului, „clătinate” de bătaia egală a inimii: „Sint în fața mării. / Parcă s-ar pregăti un ritual / o vrajă, o de cînd așteaptă întîlnire — / în ceruri, deasupra apei — / stau pîlpîind lacrimi mari, ale singurătății, / iar vîntul amestecă grav cuvintele sacre prin fraze profane / iar duhuri subțiri forfotesc împrejur

și adie / iar valurile se sparg de mal, / ca un singe curge din ele Muzica / ah, ele duhurile subțiri locuiesc în fiecare val, / animîndu-l...” (Dăruit mării, totuna cu valul).

Plutește peste valurile acestor poeme steaua unei contopiri cu ritmurile „secrete, uitate, pierdute ale universului. Adie o briză de re-început de lume. Pe buzele poetului flutură o formulă magică pe care doar cuvintele nu o pot rosti, ar trebui o forță precum aceea închisă în „cintecul încăpător” barbian: „Ca s-o afli / sapă în piatră / până la sufletul pietrei și mai adînc, / sapă în stea pînă la sufletul stelei și mai adînc, / sapă în tine pînă la sufletul tău și mai adînc...” (Lamura, pag. 47).

Poetul însuși pare a participa la o serie de ritualuri de inițiere; gesturile sacre, cifrele misterioase, cabala formulelor, a pietrelor prețioase, a metalelor sint vehiculate pentru a deschide porțile ferecate ale unui spațiu al „impăcării”, al „deplinătății”, al „primordialității” pure, de dinaintea cuvîntului: „Zei dacă existau, înăuntru meu existau / amestecați ameițor cu inserarea și furtuna / Nimicul și golul dacă existau în mine existau / în mine inchipiut și neinchipuitul” (Eram în deplinătate), „va înflori piatra — descuind izvoarele pe care / de o vecie le ținuse îngropate...” (Va înflori sufletul), „Am pornit, în loc de una, pe 27 de cărări deodată, / timp arborescent, / Am trăit exact în aceeași clipă / trei virște: / o naștere, o moarte și o nuntă. / (...) Am fost fluviu / am curs șase zile spre stingere / și o zi, o singură zi, invers / pe calea critică a zeilor și fragedă, / spre tinerete” (Drum în care incape drumurile toate), „Voi plinge șapte săptămîni / și în rîul născut din lacrimile mele / te vei ineca. / De nu, voi plinge șapte ani / și în marea născută din lacrimile mele / te vei ineca. / De nu, voi

plinge șapte veacuri / și în oceanul lacrimilor mele, în lumea de lacrimi tot / te vei ineca” (Tu, zeu potrivnic vieții), „Semne primisem destule: / uneori înțelegeam limba rîurilor, / altelei auzeam cum bate inima vreunei îndepărtate constelații...” (Călătoria prin regnuri, călătoria cea mare).

Strecurată printre simboluri, printre cataclismele de început ori de sfîrșit de lume, printre lacrimi, speranțe și îndoieli, printre miracole și lucruri profane, printre straturi geologice și ere țigănești lamura, simbol al desăvîrșirii, al împlinirii, al plătirii pe aripile echilibrului.

Lumea fizică, în aspectele cotidiene, hărăzită stereotipiei și mecanicismului mărunț, depersonalizant este, în aceste condiții, doar o mică parte din lumea mare, din universul de necuprins, împietrit într-o vrajă a anecdoticului, a citadinismului de o clipă, a biografismului de o zecime de secundă. Dincolo de aceste înșelătoare aparențe poetul știe să descopere miraculosul: „Am întîlnit într-un tren o zeiță îmbufnată. / În ochii ei: captive, două furtuni. Și trupul: / sub canadiana de fiș lumina evident / ca steaua Arctur. / Altădată pe vîntor l-ai prefăcut în cerb / (...) / Acum / călătorea într-un compartiment de cls. a II-a, / fuma țigări fără filtru / și cobora la Roșiori cu o valiză prea grea.” (Zeița din tren).

Poet a cărui gravitate pornește dintr-un fond reflexiv, pentru care mitologicul devine univers locuibil, respirabil, autor al unei poezii în care sacrul și profanul se întrepătrund fără conflicte, în care modernitatea, civilizația nu se scufundă sub lianele din jungla eposului mitic, Gabriel Chifu are conștiința diferențierii ce aspiră spre singularitate. Ultimul lui volum de versuri probează nu numai convingător, dar și strălucit această tentativă,

TRAIAN T. COȘOVEI

● **NICOLAE I. PETRICSEK**, Baia Mare. Versurile (ca și desenele) vă recomandă ca pe un om sensibil și cultivat. Cu toate acestea, nu vă pot prezenta la **Antologia** deoarece sinteți prea puternic influențat de moda poetică din acest moment :

„mă recunosc și mă declar partizan al verbului soldat săpînd cu unghia tranșee în cuvînte sergent în rezerva bunului simț cu diagonala din ochiul mirării așezată regulamentar peste comparații comandant al unei armate de substantive strateg al ofensivei figurilor de stil completînd pentru instaurarea unei întregi dinastii de epitețe” etc.

La ce bun să se adauge o voce unui cor ?

● **DORU CHICET**, Orșova. Proza dv. — în general bine scrisă — ar avea de ciștigat dacă a-ți elimina pasajele exaltate, unele de un comic involuntar :

„...mă apuc eu miinile de cap, innebunit de amintiri...”
Vă amintesc că scriitorul trebuie să-l emoționeze pe cititor, nu să se emoționeze el însuși.

● **MARINA BODOLICĂ**, Iași. Cred că aveți talent, dovada constituind-o unele descrieri de atmosferă :
„Seara se lasă parcă de nicăieri, cade ascunsă și totuși presimțită, pe locuri unde plînsul arde”

Totuși, poemele sînt nepublicabile din cauza unei prea mari revărsări de cuvinte, a excesului de improvizatie. Iată cum continuă chiar poemul din care am citat :
„Tristeți infășurate-n lungi și dese

șaluri de uitare se prind de mină cu tăceri ce nu-și mestecă (!) culorile” ș.a.m.d.

● **MARIUS CABA**, Baia Mare. Metoda dv. de a compune fiecare poem din cite o strofă afirmativă și una negativă creează o neplăcută impresie de formalism.

● **LIDIA GAVRILIU**, Bacău. Ținînd seama de faptul că aveți numai paisprezece ani, vi se scuză naivitățile

CENACLU prin corespondență

și vi se iau în considerare ca o reușită imbucurătoare unele subtilități :

„Am cules de pe umbra lunii praf de dor, cu miinile mov de așteptare tomnatică”

In concluzie, la întrebarea dv. dacă merită sau nu să continuați, răspunsul este : da.

● **V.S.D.**, Cluj-Napoca. Modul în care reflectați — în rîndurile introductive — asupra sanselor dv. de a deveni poet dovedește maturitate. Versurile — scrise în maniera lui Mircea Dinescu — suferă din cauza lipsei unei dezvoltări reale. Nu vi se potrivește rolul de „băiat” cu aplomb, se observă că pentru dv. este doar un rol. În puține poeme îl interpretați convingător — de exemplu în **Elegie într-un cuib de cuci** :

„Iată, se-ntorc în mine femei de mult pierdute Oh, cum le scintelază cuțitu-ascuns la piept Sigur o să-și împartă cămașa-mi inflorată Cu care doar pe tine prin gări te mai aștept Prin lutul cărnii mele descultă iarna asta Aleargă și cu mina seamănă doar răsucrit Măcar de-ar fi să cadă în nopțile intense Luceafărul vestirii în cuibul meu de cuci”

Trebuie să vă găsiți un mod propriu de a scrie.

● **ELA GHITESCU**, Ploiești, **SPERANȚA ARDELEAN**, Ploiești, **VICKY**, Ploiești, **AVIA FILIP**, Brașov, **CRISTIANA MARCU**, București, **MIRCEA CRISTIAN**, București, **MIRUNA IOANA HÎNCU**, București, **RADU CIOBANU**, Drăgoiești, Suceava, **MARINELA IONESCU**, Slatina, **SORIN VIDAN**, Drobeta Turnu-Severin, **ALIN BERTEA**, Suceava, **ALEXANDRU LEU**, Sibiu, **MARIN CONSTANTINESCU**, București, **DESPINA C.**, Slobozia, **CONSTANTIN PANDELE**, Timișoara, **DESEMONA**, Cîmpulung, Argeș, **VLADIMIR CIOCOIESCU**, București. În textele dv. reușitele sînt parțiale. La rog să mă țineți în continuare la curent cu ce scrieți.

● **AVRAM TOMA**, Negrești, Vrancea, **AIDA MĂNCULESCU**, Alba Iulia, **VIOLA CALOMFIRESCU**, Arad, **MARIAN IONESCU-ALBU**, București. Scrieți ca în secolul nouăsprezece. Trebuie să vă reglați sensibilitatea pentru secolul douăzeci, dar repede, intrucît peste numai paisprezece ani va fi nevoie de o nouă reglare.

ALEX. ȘTEFANESCU

Lumea cu amănuntul Patrick Edlinger, omul-păianjen

Romantismul, realismul, plăcerea de a învinge dificultățile care uneori unora le pot părea insurmontabile, curajul științific și meticolul calculat au constituit întotdeauna trăsături caracteristice ale oamenilor care sfîdînd abisul au înfrînt asprimea stîncilor și duritatea ridicării pe verticala acestora : alpinistii. Articolul lui Christine de Colombel intitulat Patrick Edlinger, l'homme — araignée și publicat în revista Selection, din septembrie 1986, p. 60-64 este consacrat unuia dintre tinerii alpinisti francezi care prin performanțele sale uimește și emoționează pe orice privitor. Pentru frumusețea descrierii ureșului pe stîncă a lui Patrick Edlinger, „omul păianjen”, redăm mai jos traducerea acestui articol.

Canionul Verdon-ului: 45 de kilometri de faleze abrupte săpate de apele violente ale unui torent căzut din munții din Allos. Deodată, pe un colț de stîncă cenușie, apare un corp gol care se deplasează, ca un păianjen. Cum este posibil să se joace astfel cu gravitația? În această constă întreaga aventură a lui Patrick Edlinger. O piesă cu trei personaje: stîncă, abisul și el.

Omul se ridică cu forța încheieturilor miinii pe două asperități stîncose. Pentru a-și disciplina părul în dezordine, el poartă o bandă roșie. Nici o haină în afară de un șort de atlet nu îi stînjește corpul cu mușchi lungi. Patrick Edlinger este lung, bronzat, tînr și frumos. Bucle blonde încadrează o față de inger cu trăsături fine. Doar miinile sale par puternice, ca niște gheare de păsări

de pradă : gheare pe care le înfige cu regularitate într-o geantă cu magnezie prinsă în talie, ca să-și usuce transpirația și să le îmbunătățească aderența. Sub piele, mușchiul nu freacă. El se întinde și se destinde din cînd în cînd cu elasticitate. Picioarul se ridică sus ca într-un supliciu al sfîrtecării. Dar nici un rîd nu apare pe fața sa căci nici o rezistență nu se opune acestui gest. Apoi un braț se întinde, degete de oțel se string într-o priză. Într-o frumoasă mișcare de balansier, celălalt picior întilnește un punct fix. Mușchii se umflă și se dezumflă. Progresia este astfel lentă și suplă ca cea a unei feline. Adio coardă, centură, pitoni,

cîrlige. Edlinger și stîncă duc o luptă corp la corp.

Patrick a crescut la Barcelonnette. Adolescent, el încearcă să se cațere pe munți după ce a umblat cu pantofii de munte în urma părinților săi. Apoi urmează Toulon, marea și falezele. Escaladarea începe să-l preocupe atît încît la șaptesprezece ani părăsește liceul.

Evident nu el a inventat escaladarea. Arta vidului a atins însă în ultimii ani alte culmi suscitînd performanțe de necrezut.

Prezentare și traducere
ILEANA CONSTANTINESCU
(va urma)

Cronica literară în linii frînte de LINU

Eugen Barbu, Unsprezece, ediția a cincea, Editura Sport-Turism, 1986.

Romanul Unsprezece, aflat la a cincea ediție, respiră multă autenticitate ; este evident că autorul cunoaște bine lumea fotbalului și că în timp ce scria s-a transpus în situația personajelor sale.

Tabela de marcaj

Basme-n bucățele

A fost o dată ca niciodată (la Universitatea Craiova) un Pitic. Și numai ce-a bătut ceasul Noului An, ducîndu-se Revelionul, că Piticu' a și coborît sub Cetatea Băniei, undeva rendez-vous cu uriașii lui. Da' i-ai de unde nu-s, că nici nu erau ! Dă Piticu' din colț în colț, doar-doar i-o găsi și pină la urmă se lasă păgubas. Întrebînd un drumeț cumsecade : „N-ați văzut băieții mei pe-aici ? Că s-a făcut de 5 ianuarie și-aveam întîlnire cu ei, pe probleme de fotbal !...” Drumețul se uită mirat și lung la Piticu' rătăcit și-i zise cu blîndețe : „Cine te-o fi pus pe drumuri la vremea asta, biet pitic ?! Că-i doar 5 ianuarie, nu e încă 9. ziua cînd s-or aduna băieții și nici băieții tăi nu sînt ai tăi, cum nici tu nu mai ești Piticu' lor, de cînd farmecu' s-a dezlegat ! Ai pus-o de murături, Piticule, dovadă că din Moldova se aduce Oțet proaspăt !...” Așa au rămas Craiova fără Pitic și Piticu' fără Craiova și așa au trecut, ca-n basme, doi ani de contract în două luni pămîntene, Piticu-ntorcîndu-se la Sinaia, sub brazi și sub pîrtia de bob.

Darul de iarnă al Regiei se cheamă Mircea Rădulescu, pentru că Riciu s-a întors acasă, împins de crivăț și de geruri și tras de dorul care-l mistuia de Gino și de Hagi

și de toți ceilalți studenți bucureșteni. Ce primăvară o să fie în Regie, ce optimism se-arată și ce fotbal mare, cu gîndul la o toamnă mai virtuoasă europeană. Și știu vreo doi, ca să zic Halagian sau să zic Vlad Marica !?, căroa le ședea bine în fruntea acestei echipe, dar dacă Rădulescu s-a întors acasă, fiene binevenit, de peste mări și zări...

S-a-ntors și Cernăianu în Giulești. La ceas de cumpănă feroviară profesorul știe să schimbe macazul, ca să tragă Rapidu' pe o linie circulantă. Că-i musai la așa echipă și la așa băieți de fotbal, iar despre galerie, ce să zic, că alta mai grozavă nu e nicăieri în lume !

Și, pină să încălecăm pe-o șa, v-aș depăna și alte basme circulante, de genul că Mușescu nu s-ar vrea „primar” la Jiul și că Dinescu nu s-ar mai cam vrea nici el la Vilcea, da' cine știe ce-o să fie pin' la urmă ?! Că iarna-i grea și lungă foarte, echipele sînt completate, la Steaua nu s-a-ntors nimeni, la Dinamo s-a-ntors foaia și despre celelalte o să mai avem timp de vorbit, măcar așa, în bucățele...

HORIA ALEXANDRESCU

ANTOLOGIA

cenaclului prin corespondență

Liviu Capsa

Liviu Capsa este un autor misterios ; deși se adresează pentru prima oară **Cenaclului prin corespondență**, nu pare deloc începător. De unde a apărut, nu se știe (în scrisoarea trimisă, el dezvăluie doar atît din identitatea sa : „jurist de Oltenița și iubitor pătimaș de poezie”). Dar se poate afirma fără dubiu că scrie versuri frumoase și că, mai ales ca autor de parodii, se dovedește un expert. Îi prezint deocamdată cititorilor, în două numere succesive, cu parodii, urmînd ca ulterior să apară și cu versuri proprii.

MIRCEA CĂRTĂRESCU

TOTUL ȘI CEVA

Toemai coborisem din 331 in Piata Aviatorilor uitînd de multimea de blocuri ghemuite și dezvelînd o savarină mă pregăteam să o strecur pe sub mustată agale cînd de odată cu cine credeți că fac cruce în cale : un fel de tonetă fardată strident cu gust de bazar plină cu oglinzi, fureoaie, scobitori și produse tip aprozar maiakuri chiuvete jarțele tricouri cu moaca lui pele prafuri de copt daracuri de lină brice invizibile pentru barbă spină caiele casete cu dimițriu norocul ochelari de seafandru praline șancel produse avicole caneiouri reesapate sare de baie mobilă tin cu plata in rate pentru tineri sub 30 de ani ace cu gămălie seifuri de bani boreane melanj pour fix pentru usi forabere Jean-pierre discul fraților petreuy napolitane degetare corzi de pian mobre furnitox cărțile gemene ale lui b horasangiam pietre pentru călăcie guță elei noroc că apăru după colț cornul de omidă al lui 333 mă ureai și privind pe geam mă izbi o idee : drace ce mai lecție despre priza la real voi face pe magheru coborii și cuprins de-o acută febrilitate mă îndreptai spre școala unde desfășor o bogată activitate

PETRE STOICA

BUN VENIT ÎN BAZARELE MELE

Poftiți doamnelor și domnilor de-o viață aștept elipa asta adusă pe aripi fragede de libelule vă ofer colecții de urme celebre de ruș ediții complete cu glosatorii legendelor asiriene

pentru profesorii școlii de dans discuri cu tangouri argentiniene bine pisate și-nchise în săculețe de nylon n-am uitat bucătarii hreanul rinjeste ca o dantură după contactul cu super cristal morecovii sînt în iepuri așa că doritorii îi vor cumpăra împreună pentru temerari hărțile imprimare în foile verzil arată sigur drumul spre digestii mai grele am stururi de muște cu garanție de-o vară

doritorilor recomand alfabetul prin care pot intra-n contact cu broaștele lacurilor secate iată și corzi de furnici peste care vă asigur vor sări și bătrînii în fine la un preț mai redus frumoasele domnișoare pot lua proprietarul acestor bazare pe riscul lor evident

EMIL BRUMARU

A O MIE UNA ELEGIE

Eu știu un botanist ce stringe Maci-ntre dinți să pice singe

Și-un bucătar ce-admiră-n supă Tenul găluștei printr-o mică lupă

Și-ntr-o grădină un grădinar Umplînd saltele cu mărar

Mai știu și-un medic ce consultă Motanii cu dureri de burtă

Și le prescrie în rețete Compot călduț de vișini bete

Ah, de toți e-ndrăgostită neburneste Floarea cuiului din gura unui clește.

EMINESCU — O VASTĂ VIZIUNE DESPRE LUME

Universalitatea genului eminescian ține, pentru cei care știu, de domeniul evidentei. Pentru ceilalți, însă, este întotdeauna nevoie de explicații care să îndepărteze un dubiu ori să instituie o convingere, care să ajute la largirea unghiului de abordare a unei opere dintre cele mai complexe și mai greu decodabile, în ciuda unei aparente largi accesibilități. Adevărat e că în ultimii douăzeci de ani s-a scris enorm despre poet. De la editorii traductori pe manuscrise și până la autorii exegezilor de text, eminescologii au încercat și au adăugat pași notabili înainte în cunoașterea unui univers de nelămurite cuprinderi, de amănunțite înălțimi în ceea ce privește zborul gândului aceluia care, cu, ori fără vreața noastră, a atins și s-a plasat pe orbita universalității.

S-a făcut în repetate rânduri distincția între notorietate și universalitate, apăsându-se pe faptul că o cunoaștere cit mai vastă prin traduceri înlesnește pătrunderea în teritorii cit mai diverse, dar nu determină în nici un fel ceea ce numim universalitate. Aceasta este o calitate suverană a spiritului care încununează funcțiile a foarte puțini aleși din istoria culturii, este un atribut atât de rar, înfățișat, încât nici nu știu dacă pe temelia lui atât de singulară putem construi o tipologie. Leonardo da Vinci, Goethe, Novalis par să constituie puțin numeroasa familie europeană a spiritelor cu adevărat universale. Indrăznim, cu profundă convingere însă, să-l integrăm pe Eminescu acestui grup restrâns de spirite, conjugând universul operii publicate cu acela, general, al creației și cu universul mental. Pe acesta din urmă îl descoperim în fiecare clipă altfel și în ipostaze nenumărate. Bogăția lui pare inepuizabilă și la aproape o sută de ani de la moartea poetului ne dăm abia seama că acum începem investigarea decisivă. Acum, însă, va fi al fiecărei generații, căci fiecareia gândul artistului i se va înfățișa altfel.

Acest acum al nostru, adică prezentul nostru, inconsistent și fugace de altfel, alergând mereu către minele nădejilor de mai stabil și mai desăvârșit, descifrează mai ales un Eminescu al științei, în consonanță cu exigențele epocii noastre, scientiste. A fost un moment cu pedală filosofică, a fost unul cu pedală istorică, altul cu pedală politică. Încercăm și o incursiune în universul eminescian din punct de vedere muzical, dar în sens pitagoreic, în sensul universului conceput ca o nesfârșită serie de raporturi matematice producătoare ale „dulcii muzice de sferă“.

A-l împărți însă așa, a disocia compartimentele unei gândiri inegalabil integratoare, înseamnă a despărți ceea ce e de nedespărțit, înseamnă aproape o mutilare. Dar lucrul e inevitabil la nivelul minții noastre, a muritorilor de rând. Noi nu putem pași decît în trepte, pe fragmentele care ne sînt familiare din universul acela atât de înalt și de necuprins. Esențial este să păstrăm neclintit gândul că pășim pe un teritoriu sacru, că, deci, trebuie s-o facem cu sfilă și solemnitate; că noi, „muștile de-o zi“, avem datoria de a privi înspre „mintea ce-a cuprins tot universul“ cu respectul înfinit datorat celor aleși.

În fapt, a vorbi despre universalitatea spiritului eminescian înseamnă a vorbi despre unitatea și grandezza unei viziuni, pe care abia o intuim din aspectele fragmentare semnate mai cu seamă în manuscrise și sciteind din operă. Ca și în cazul lui Novalis, creația eminesciană se alcătuiește dintr-un demers mental multiplu, pornit din toate tulpinile cunoașterii și fixat, în principal, pe aceea a poeziei. Poate fixarea, întâmplătoare sau nu (câci se putea produce pe oricare din acele tulpini atât de numeroase), să fi intruchipat, în contextul unei istorii naționale și al unui spirit anume, răspunsul la necesitățile constrîngătoare ale unei evoluții. Căci vasta sa viziune despre lume, înglobînd toate elementele cunoașterii într-un chip de uimitoare originalitate, s-a turnat într-o operă care a înălțat dintr-o dată foarte sus nivelul imaginarii românești și a cristalizat o limbă poetică ce a atins, în punctele maxime izbinzi, sonorități și inflexiuni de limbă sacră, dominată parcă de secțiunea de aur.

Și regăsim, cum spuneam, în creația aceasta, lamura unei gândiri care a știut să topească totul laolaltă, unitar, coerent, organic, oferind privirii pătrunzătoare superbul spectacol al legăturilor inextricabile dintre părți, articulate într-un arbore viu, ca o *axis mundi*, reunind cerul și pămîntul.

Că macrocosmul l-a obsedat pe Eminescu, se știe în general. Se știe, de asemenea, că cele mai numeroase investigații de fizică, de mecanică, pînă la cele privind viteza luminii le-a întreprins pentru înțelegerea legilor de funcționare a lumii celei mari. În același scop, a folosit, masiv, și datele filosofiei cu răspunsurile care-i păreau cele mai prielnice clarificării problemelor legate de timp, spațiu și cauzalitate. Și traducînd *Critica rațiunii pure* a lui Kant a pătruns în „marele joc“ cu categoriile, cu timpul

și spațiul, joc care a produs *Sărmanul Dionis* (de altfel și raportul dintre fenomen și numen a intrat, cu toată fertila lui ambiguitate, în *Luceafărul*).

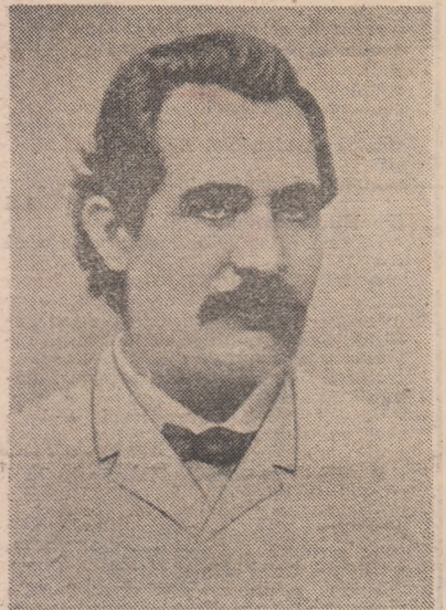
Pe lângă știință și filosofie, însă, înțelepciunile tradiționale i-au oferit și ele lui Eminescu elementele de înțelegere mai adîncă a fenomenelor care-l interesează, prin miturile lor cu valoare universală. Astfel, geniala pagină despre geneza lumii, unică după știrea noastră în literatura universală, pornește de la mitul cosmogonic din *Imnurile Vedice*, dar îi adaugă elemente din *Kabala*, din teoria științifică a lui Kant și Laplace, topindu-le laolaltă într-o gigantică viziune personală din care se degajă intuiții științifice azi abia verificabile (primul punct de mișcare = *bing-bang-ul*, surele văi de haos = *black holes* etc.).

Și într-o simetrie perfectă cu cosmogonia, sfîrșitul ciclului (a unui *yuga*, după filosofia vedică) dobîndeste prin adevărurile științifice (îmbătrînire, răcirea lumii) turnate în imagini frumoase, o impresionantă credibilitate. De altfel, Eminescu a știut să dea miturilor universale, a căror valoare pentru marea poezie a înțeles-o perfect, substanță națională, ca, de pildă, în *Făt frumos din lacrimă*, unde eroul deține reale virtuți ofice sau în *Luceafărul*, unde împămîntește pe cereșul *Hyperion*.

În același sens, marele romantic îndrăgostit de istoria națională (în așa măsură încît s-a proiectat pe sine în mitul voveodal, făcîndu-se una cu tot timpul acelei istorii) a încercat s-o extragă din cruda curgere a timpului ireversibil și s-o eternizeze într-un timp mitic, într-un macrotimp unde se întîlnesc zeii și eroii, ca în gigantul poem *Memento mori*, în *Odin și poetul*, în însemnări manuscrise unde *Dochia* stă printre zeitățile *Himalaiel* sau în *Mușat și ursitoarele*, în *Mușatin și codrul*.

Pe de altă parte, însuși spațiul românesc a dobîndit virtuți mitice, pădurea, codrul devenind, în construcția universului eminescian, *topos-uri* sacre, neatînsse de timp, înăuntrul cărora dăinuie încă virsta de aur. Demiurgică, într-adevăr, capacitatea poetului de a edifica în imaginar, depășește mai tot ce poezia romantică de primă mărime a reprezentat. De spațiile celeste parcurse de *Luceafăr* se poate apropia doar *Jean Paul*, iar îndrăzneala schimbărilor operate în lumea iunară de către *Dan*, în *Sărmanul Dionis*, nu-și găsește pereche.

Și totuși, cele mai temerare construcții

ale imaginarii eminescien își au rădăcinile în spiritul cel mai autentic al folclorului românesc, fîntina cu adevăruri ascunse, cunoscut, după cum bine se știe, pînă în straturile cele mai profunde unde l-a purtat exemplul romanticilor germani și studiul acelei discipline de bază, *Völkpsychologie* (etnopsihologia), din care a învățat și teoretic relația determinată dintre un popor și artiștii și gînditorii săi reprezentativi. De aici și paradoxala (aparent) adeziune la tipul românesc de istorie și spiritualitate a romanticului cu gest de tăgădă față de orice rînduială prestabilă, cu refuz demonic de adevărat.

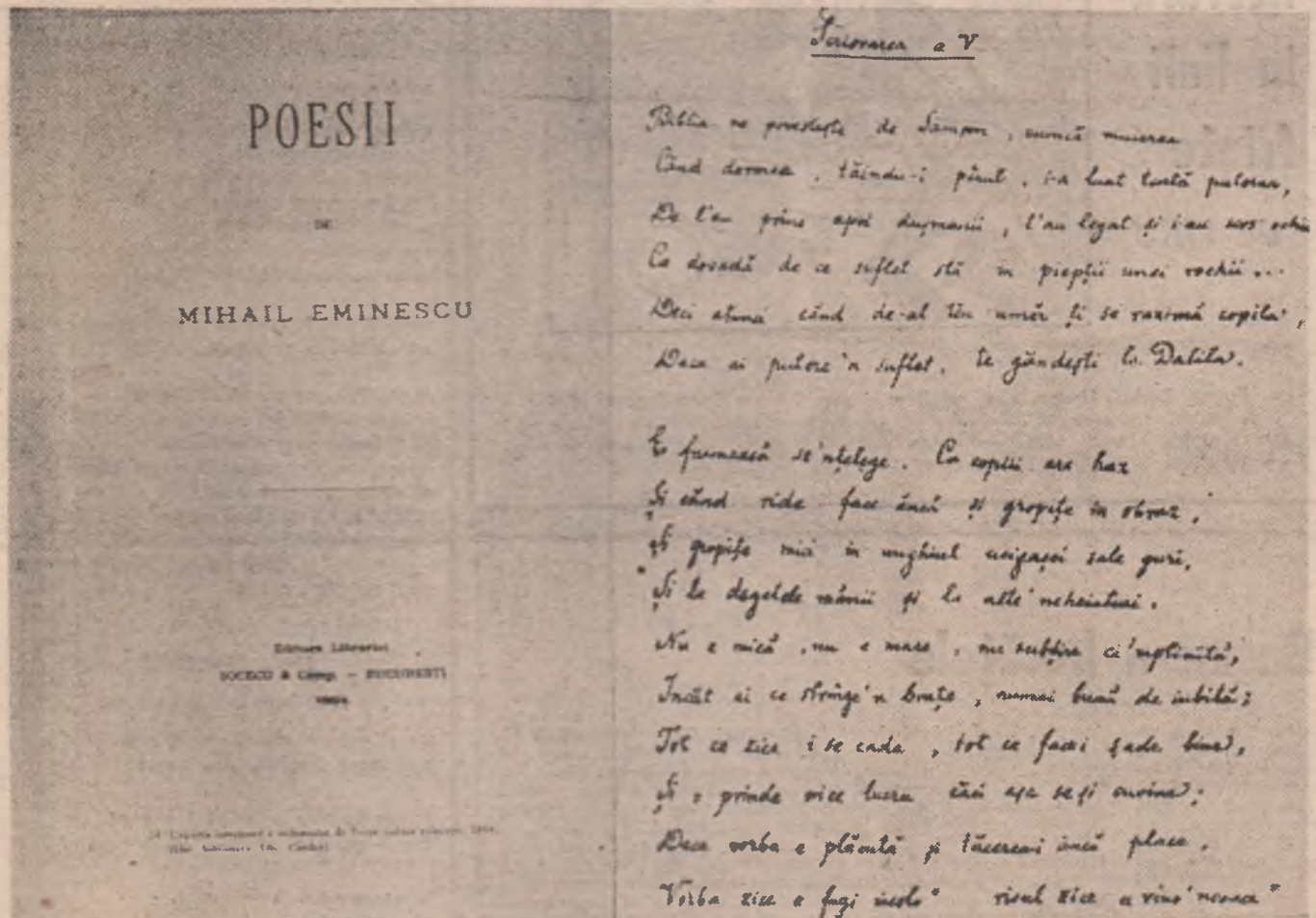
Gîndind, cu obstinția spiritelor alese, la obirșii, precum și la posibilitățile de refacere a unității pierdute prin diviziune, Eminescu a dat ființei șansa unică a iubirii absolute. Scotînd-o lovită de o imperfecțiune originară, considerată ca o „cădere“ (eroul eminescian purtînd, în general, marca acestei căderi în ipostaza „demonului“) și urmărită de destin în ipostaza „norocului“, el crede în triumful iubirii absolute, redemptorii, în stare să refacă unitatea originară prin reunirea contrariilor de mitică rezonanță, ingerul și demonul. Numai atingînd acel moment al absolutului în dragoste, ființa își poate desfășura puterile demiurgice zăgăzuite, așa cum se întîmplă în *Sărmanul Dionis* sau cum cer *Serisorile IV și V*. Cuplul legat prin iubire desăvârșită poate imperfecțiunea ființei și a existenței, făcînd timpul reversibil, întorcîndu-se în natura și copilăria pierdută. Dimensiunea mitică a basmului repară și întregeste imperfecțiunea ființei și a existenței, făcînd din îndrăgostiți personajii fabuloase, feți-frumoși și crăiese, sustrate puterii malefice a sorții. În propriul său univers, artistul gînditor reazăză lucrurile în așa fel încît iubirea, forță magică, să armonizeze din nou omul cu natura, cu cosmosul, așa încît, dincolo de imperfecțiune, suferință, nedreptate, microcosm și macrocosm să viece în echilibrul unei ordini ideale.

Cînd iubirea și nădejile se vor stinge însă, și durerea va prinde din nou glas, înțeleptul prin cunoaștere superioară va privi lumea de la înălțimea sceptice lecții date de demiurg. Și consolarea cunoașterii absolute va mingia pierderea iubirii.

Dar învingînd scepticismul filosofic enunțat de altfel în superbe, gnomice versuri ce concentrează suferința universal umană, constanta patriei îl leagă pe artist indisolubil de contingent, de timpul său.

Între timpul istoriei naționale și ordinea timpului mitic către care a aspirat cu fervoare, în pendularca între relativitatea timpului comun și absolutul macrotimpului, Eminescu a țesut firele traicnice ale unei organicități, ale unei unități de gîndire pe care abia începem s-o descifrăm din frînturi. Căci tiparul său de gîndire nu este acela al unui spirit enciclopedic, aglutinant, aglomerînd cunoștințe variate din felurite domenii, precum *Cantemir*, *Heliade*, *Hașdeu*, *Iorga*, ci un spirit universal care a încheat în cerul universului său o sinteză cuprînzînd toate cuceririle gîndului omensc de pînă la el, exprimînd-o însă prin datele specifice ale existenței sale istorice și punînd asupra-i pecetea indelebilă a genului național.

ZOE DUMITRESCU-BUȘULENGA

Important

O apariție editorială de excepție: a doua ediție a sintezei *Dacia preistorică*, de Nicolae Densușianu. Text stabilit de Victorela Neagoe. Studiu introductiv și note de Manole Neagoe. Editura gazdă: **Meridiane**

REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA :
București, Piața Științei, Tel. 17
60 10, 17 60 20. Abonamentele se fac
la oficiile postale și difuzorii din
întreprinderi și instituții — Tiparul: Combinatul Poli-
grafic „Casa Științei“ editorii din străinătate se pot
abona prin „ROMPRESFILATELIA“ — Sectorul ex-
port-import presă P.O. Box 12—201, telex 10376 prsrfr
București, Calea Griviței nr. 64—66.